

Høgskulen på Vestlandet

Masteroppgave

MASA645-MG-2021-HØST1-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	19-11-2021 09:00 CET	Termin:	2021 HØST1
Sluttdato:	01-12-2021 14:00 CET	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Masteroppgave		
Flowkode:	203 MASA645 1 MG 2021 HØST1		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.:	407
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	23319
----------------------	-------

Egenerklæring *: Ja

Jeg bekrefter at jeg har Ja registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner autalen om publisering av masteroppgaven min *

Ja

Er masteroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er masteroppgaven skrevet ved bedrift/uirksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

MASTEROPPGAVE

Et samfunnsarbeidsperspektiv – en kvalitativ studie om hvordan unge jenter forholder seg til porno i en digitalisert hverdag

Community work perspective – a qualitative study of how young girls relate to porn in a digitized everyday life

Sølvi Folkedal

Master i samfunnsarbeid

Institutt for velferd og deltaking

Veileder Ingrid Onarheim Spjeldnæs

Innleveringsdato: 01.12.2021

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. *Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.*

Sammendrag

Masteroppgave i samfunnsarbeid, Høgskulen på Vestlandet.

Et samfunnsarbeidsperspektiv – en kvalitativ studie om hvordan unge jenter forholder seg til porno i en digitalisert hverdag

Av Sølvi Folkedal, november 2021.

Bakgrunn og formål: Porno har hatt en voldsom spredning på digitale plattformer de seinere årene. Diskusjonene har begynt å gå om hva dette betyr for våre barn og unge. Det største fraværet har vært unges egne stemmer, slik Redd Barna påpeker det i sin rapport (Redd Barna, 2020). Jeg ønsker å bidra med å snakke med unge jenter og løfte fram deres egne stemmer. Masteroppgavens formål er å belyse erfaringer og holdninger hos unge jenter om hvordan seksualitet formidles gjennom porno, fra et samfunnsarbeidsperspektiv.

Problemstilling: Hvordan forholder unge jenter seg til porno i en digitalisert hverdag? Hvilke erfaringer og holdninger uttrykker unge jenter om hvordan seksualitet formidles gjennom porno og hvordan mener unge jenter at skolen formidler tema seksualitet og porno.

Metode: Datamaterialet består av to fokusgruppeintervjuer med til sammen 13 unge jenter i alderen 16 -20 år. Hvert intervju varer i cirka nitti minutter. Datamaterialet er analysert ved bruk av tematisk analyse.

Funn: Eksponeringen for porno skjer tidlig og det er vanskelig å unngå det. Mye av den seksualiteten som blir presentert oppfattes å ha fokus på gutters seksualitet og seksuelle behov. Det er sjelden en ser forplay eller kos i etterkant av sexen og til tross for mye grenseoverskridende behandling av kvinner så er samtykke sjelden et tema i porno. Flere informanter fortalte at samtykke sjelden var et tema når de var sammen med gutter ellers også. Ting bare skjer. De ga uttrykk for at gutter må ta en rolle som den sterke og at det er vanskelig for gutter å vise seg sårbar eller underdanig.

Informantene uttrykker at skolen gir lite eller ingen undervisning om porno og følelser knyttet til seksualitet i seksualundervisningen. Undervisningen beskrives som mangelfull og med fokus

på det tekniske og biologiske. Både i porno og skoleundervisning er heterofil seksualitet normen.

Fem hovedtema ble funnet; 1) tilgjengelighet og eksponering, 2) porno favoriserer gutter, 3) kort vei fra anerkjennelse til objekt, 4) Mangelfull seksualundervisning i skolen, 5) Ønske om bedre betingelser for seksualitet.

Informantene var ikke vant med å snakke om disse temaene men ønsket mer av det.

Videre forskning: En komparativ studie vil være interessant, hvor en intervjuer gutter og jenter hver for seg, og sammenligner i et kjønnsperspektiv.

Nøkkelord: Porno, ungdom, kjønnsteori, makt, empowerment.

Summary

Masterthesis in Community work, Western Norway University of Applied Sciences.

Community work perspective – a qualitative study of how young girls relate to porn in a digitized everyday life

By Sølvi Folkedal, November 2021.

Background and purpose: Porn has had a tremendous spread on digital platforms in recent years. Discussions have begun to go on about what this means for our children and young people. The biggest absence has been young people's own voices, as the organization Redd Barna points out in their report (Redd Barna, 2020). I want to contribute by having conversations with young girls to help them to raise their own voices. The purpose of the master's thesis is to shed light on the experiences and attitudes of young girls about how sexuality is conveyed through porn, from a social work perspective.

Research question: How do young girls relate to porn in a digitalized everyday life? What experiences and attitudes do young girls express about how sexuality is conveyed through porn and how young girls think that school conveys the theme of sexuality and porn.

Method: The data material consists of two focus group interviews with a total of 13 young girls aged 16 -20 years. Each interview lasts about ninety minutes. The data material is analyzed using thematic analysis

Findings: Exposure to porn happens early and it is difficult to avoid it. Much of the sexuality that is presented is perceived to focus on boys' sexuality and sexual needs. It is rare to see foreplay or cuddle after sex and despite a lot of cross-border treatment of women, consent is rarely a topic in porn. Several informants said that consent was rarely an issue when they were with boys otherwise as well. Things just happen. They expressed that boys must take a role as the strong one and that it is difficult for boys to prove vulnerable or submissive.

The informants express that the school provides little or no teaching about pornography and emotions related to sexuality in sex education. The teaching is described as deficient and with a focus on the technical and biological. In both pornography and schooling, heterosexuality is the norm.

Five main themes were found; 1) accessibility and exposure, 2) porn favors boys, 3) short distance from recognition to object, 4) Inadequate sex education in school, 5) Desire for better conditions for sexuality.

The informants were not used to talk about these topics but wanted more of it.

Overarching goal: A comparative study will be interesting, where one interviews boys and girls separately, and compares in a gender perspective.

Key words: Porn, youth, gender theory, power, empowerment

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært lærerikt og mange fortjener en takk for støtte og hjelp underveis. Først og fremst vil jeg takke mine flotte informanter som delte personlige erfaringer og holdninger på et tabubelagt område hvor både skam og dobbeltmoral ofte følger tett på. Det å skape rom for å snakke om dette i grupper, har vært en opplevelse til ettertanke. Takk også til skolene som lot meg få rekruttere elever til prosjektet og til helsesykepleierne som hjalp meg med gjennomføringen.

Videre vil jeg gi en stor takk til min tålmodige og kunnskapsrike veileder for gode refleksjoner og innspill underveis. Ikke minst for at du aldri ga meg opp, men fortsatte å motivere meg.

Jeg vil også takke gode venner, kollegaer og medstudenter som har oppmuntret meg underveis, og ikke minst bekreftet viktigheten av oppgavens tema.

Til sist vil jeg gi en stor takk for tålmodighet og støtte fra mine to sønner, som heier på feministmammaen med den største selvfølge. Porno har kanskje litt for ofte vært tema rundt middagsbordet til tider, men det har også vært gode refleksjoner underveis. En spesiell takk til min mann Bjørn Tore for raushet og støtte, det har vært travle tider. Takk for at du ser og støtter meg i mitt engasjement, og for at du ser verdien av det jeg holder på med.

Askøy, november 2021

Sølvi Folkedal

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Summary	4
Forord	6
Kapittel 1: Innledning	1
1.0 Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	4
1.2 Digitale plattformer som kunnskapskilde til seksualitet	5
1.3 Seksuell helse og skolen.....	6
1.4 Kjønnsnormer og kjønnsperspektiver i media og porno spesielt.....	8
1.5 Relevans for samfunnsarbeid	10
1.5 Oppgavens videre oppbygning	10
Kapittel 2: Teoretisk rammeverk.....	11
2.1 Konfliktteori.	11
2.2 Kjønnsteori.....	14
2.2.1 Feministisk teori	15
2.2.2 Maskulinitetsteori.....	17
Kapittel 3: Metode	18
3.1 Vitenskapsteoretisk forankring.....	18
3.2 Rekruttering og utvalg	19

3.3 Datainnsamling	21
3.4 Gjennomføring av fokusgruppeintervjuene	22
3.5 Intervjuguiden	24
3.6 Transkribering og analyse	25
3.7 Etske vurderinger	28
3.8 Reliabilitet og validitet	29
3.9 Forforståelse	31
Kapittel 4: Funn/analyse.....	32
Tema 1: Tilgjengelighet og eksponering.	33
Tema 2: Porno favoriserer gutter	35
Tema 3: Kort vei fra anerkjennelse til objekt.....	37
Tema 4: Mangelfull seksualundervisning i skolen	39
Tema 5: Ønske om bedre betingelser for seksuallivet	41
Kapittel 5: Drøfting	42
5.1. Barn og unges rettigheter	42
5.2 Unge jenters rett til deltakelse	43
5.3 Empowerment gjennom bedre undervisning.....	51
5.4 Metodologiske utfordringer	52
Kapittel 6: Avslutning	54
Referanser	56
Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD	63

Vedlegg 2: Invitasjon til deltakelse:.....	66
Vedlegg 3: Intervjuguide	68
Vedlegg 4: Informasjonsark til deltakere etter intervjuet	73
Figur- og tabelloversikt.....	76

Kapittel 1: Innledning

1.0 Innledning

Denne mastergradsoppgaven i samfunnsarbeid handler om hvordan unge jenter forholder seg til porno i en digitalisert hverdag, om hvilke erfaringer og holdninger de uttrykker i forhold til pornoens framstilling av seksualitet og hva de mener om skolens undervisning om seksualitet og porno.

Unge jenters opplevelser med porno ses på i kontekst av en stadig mer digitalisert hverdag. Generasjonen som vokser opp nå blir noen ganger i media omtalt som Generasjon Z og kan oppfattes som en selvopptatt og bortskjemt generasjon som et resultat av manglende grensesetting fra foreldre. Mobilen er alltid lett tilgjengelig og de trenger ikke fysiske møter for å snakke med andre, Generasjon Z navigerer digitalt. Teknologi har blitt vanlig for unge å forholde seg til og det er vanskelig å tenke seg et liv uten Internett. (Sander, 2020). Selv om forskningsgrunnlaget er begrenset, så viser aktuell forskning at skjerm-mediene i stor grad formidler tradisjonelle kjønnsstereotyper. Samtidig har digitale medier en sentral rolle i å skape åpenhet og synliggjøre mangfoldet blant barn og unge når det kommer til kjønn- (NOU 2019: 19, s. 200). Unge skal ha tilgang til og kunne bruke digitale medier, men de skal også beskyttes mot digital mobbing, utnyttelse og overgrep og de skal ha mulighet til å medvirke (Barneombudet, 2019).

I dag har nærmest alle (97%) norske barn og unge i alderen ni til atten år egen mobil, mange har nettbrett (80%) eller PC (70%) og nesten alle har TV (Barn og Medier, 2020). Nitti prosent av ni til attenåringene er på sosiale medier og over halvparten bruker nettet til å søke opp informasjon. Musikk, gaming og «tullevideoer» ligger på topp over type youtubere, bloggere og influensere som følges på nett (Barn og Medier, 2020). Ni- til attenåringene -melder at de pleier kontakt med venner på sosiale medier og mange møter andre med felles interesse. At digitale ferdigheter er en grunnleggende ferdighet på lik linje med lesing, skriving, regning og muntlige ferdigheter, bekrefter regjeringen i sin digitaliseringsstrategi som har som mål å gi

innbyggere, næringsliv og frivillig sektor en enklere hverdag gjennom bedre tjenester. Med bakgrunn i et trangere økonomisk handlingsrom og økte forventninger fra brukerne har regjeringen som mål å digitalisere offentlig sektor. Høy digital kompetanse i befolkningen vil være et godt utgangspunkt (Regjeringen, 2017). Samtidig er barneombudet opptatt av at den digitale hverdagen blir så trygg som mulig, og har derfor dette som ett av sine satsingsområder. Barneombudet sitt arbeid bygger på FNs Barnekonvensjon. Konvensjonen sier at partnere skal «..oppmuntre utviklingen av egnede retningslinjer for å beskytte barn mot informasjon og stoff som er skadelig for barns velferd..» (FNs barnekonvensjon, Artikkel 17e). Anbefalt aldersgrense i Norge for å se porno er 18 år (www.ung.no). Likevel har svært mange barn og unge sett porno og andelen har økt ifølge Medietilsynets rapport (2020). Barn og unge får ofte sin egen smarttelefon tidlig, og de fleste har bredbånd/nettilgang i hjemmene sine. Mange har større boliger hvor barna ofte har egne rom og kan derfor i større grad sitte uforstyrret på nettet. Barn og unge har også ofte egne nettbrett og PC'er. Ifølge Barn og medier-undersøkelsen har rundt halvparten av norske 13-18 åringer sett porno på nettet. 57% av disse så porno første gang før de fylte 13 år (Medietilsynet, 2020). «Samtidig har kunnskapen, medieoppslagene og fagmiljøenes ulike oppfatninger om hvordan barn og unge påvirkes av porno, fremstått som fragmentert og mangelfull» skriver Redd Barna i en ny rapport (Redd Barna, 2020, s. 4).

Selv om seksuelle erfaringer vanligvis har en positiv side preget av spenning, lyst og glede, så plasseres ungdoms seksualitet ofte i en risikokontekst; rus, manglende samtykke, tidlig seksuell debut, vold, osv. Ungdataundersøkelsen (2020, s. 42) minner om at seksuell trakassering har fått stor oppmerksomhet i forbindelse med #metoo-kampanjen. Resultatene fra Ungdataundersøkelsen viser at uønsket seksuell beføling, ryktespredning og verbal trakassering oppleves av en god del unge. Jenter opplever det i større grad enn gutter, men også gutter blir utsatt for slike hendelser (Ungdata, 2020, s. 42).

Studier viser at det er store kjønnsforskjeller i reklame rettet mot ungdom, som ungdommene selv reagerer på, spesielt i forhold til utseende- og kroppsfokus rettet mot unge jenter (NOU 2019: 19, s. 198). Kjønsroller er svært tydelige i de kommersielle markedene og en rekke

studier viser at markedsføring retter seg ulikt mot jenter og gutter. Det dominerende bildet er stereotype framstillinger av gutter og jenter. SIFO-rapporten «Søte jenter og tøffe gutter» tar utgangspunkt i nordisk forskning utført blant barn under 18 år av nyere dato. Litteraturgjennomgangen gir grunn til å anta at den kommersielle praksisen «..strider med Likestillingsloven streben etter kjønnslikeverd og arbeid mot kjønnsstereotyper» (Steinnes og Mainsah, 2019, s. 28).

De siste årene har stadig flere rettet kritikk mot hvordan internett gir tilgang til seksualisert materiale som kan være skadelig for barn og unge (Frøvik og Torstensen 2021, Redd Barna Rapport 2020, NOU, 2021:3). Redd Barnas rapport om unge og porno bygger på fokusgruppeintervjuer og anonyme spørreskjema fra over 50 ungdommer i alderen 14-19 år i Norge. Funn her viser at barn og unge har svært lett tilgang til porno og at unge bruker porno for å lære om sex. Kanskje det mest oppsiktsvekkende i denne sammenhengen er at unge selv gir uttrykk for at porno bidrar til seksuelle krenkelser (Redd Barna Rapport, 2020). I motsetning til hva det offentlig ordskifte har gått ut på, blant annet ved en rekke kampanjer rettet mot ungdom om å sette grenser og ikke minst #metoo, så er det mye som tyder på at seksualisert innhold og porno i liten grad lærer unge om betydningen av samtykke og gjensidighet og at avanserte og røffe former for sex blir normalisert i ungdomskulturen (Redd Barna Rapport, 2020).

Selv om anbefalt aldersgrense for å se porno i Norge er 18 år så er det per i dag ikke krav til pornobransjen om ordninger med filter. Redd Barna har lenge vært bekymret for barn og unges tilgang til pornografisk innhold på nettet. Organisasjonen har nå gitt ut flere rapporter knyttet til tema og i mai i år kom rapporten «Et skada bilde av hvordan sex er» hvor det er gjort fokusintervju med ungdom og anonym spørreundersøkelse. Både saker i media og interesseorganisasjoner som Redd Barna og Light Up har i økende grad tematisert og problematisert pornografi på internett. Det siste året har også porno blitt tydelig tematisert av faglige organer som Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS), som nylig har sluppet verktøyet «Play It Right». Dette er et

verktøy som blant annet skal gjøre det enklere å snakke med ungdom om seksualitet (RVTS Øst, 2021).

Barneombudet dannet i 2019 en ekspertgruppe med ungdom i alderen 13 – 17 år. Gruppen har gjennom en rekke møter delt erfaringer og diskutert seg fram til anbefalinger til myndighetene. Ekspertgruppen har også vært en viktig bidragsyter til Barneombudets rapport om ungdom og digitale medier. Medvirkningen fra de unge i denne gruppen har ført til et større søkelys på blant annet porno som en faktor som kan påvirke deling av nakenbilder (Barneombudet, 2019). Medvirkning fra barn og unge står svært sentralt i rapporten og på samme måte er det de unges stemmer som danner utgangspunktet for denne masteroppgaven.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Gunn Strand Hutchinson understreker at hvis vi skal realisere menneskerettighetene så må vi spørre oss selv om arbeidet vi gjør bidrar til verdighet og deltakelse eller om det tvert imot bidrar til at de vi skal hjelpe kommer i uverdige situasjoner eller stenges ute (Hutchinson, 2018, s 56). I samfunnsarbeid må vi se det som skjer på individnivå i sammenheng med det som skjer på kollektivt nivå. Ife (2001) viser hvordan en må ha både en deduktiv tilnærming og en induktiv tilnærming når menneskerettighetsperspektivet legges til grunn for arbeidet. Deduktiv tilnærming hvor en tar utgangspunkt i menneskerettighetene og ser hvilke implikasjoner de har for praksis. Da må jeg reflektere over om jeg utfører mitt arbeid som sosialarbeider etter aktuelle prinsipper i tråd med menneskerettighetene, og vurdere om lover og rettigheter er i tråd med disse. Induktiv tilnærming hvor en tar utgangspunkt i enkeltindividens problemer og ser de i lys av menneskerettigheter, for så å få en politisk dimensjon (Ife, 2021, i Hutchinson, 2018, s. 56).

Sosialarbeidere som jobber for velferdsinstitusjoner i Norge har som en del av sitt mandat at de skal jobbe med å forebygge sosiale problemer som er samfunnsskapt (Hutchison, 2018, s. 71). Jeg har lenge vært nysgjerrig på pornoens plass i samfunnet og hvordan vi forholder oss til den, spesielt i forhold til barn og unge. Etter at porno gikk fra glansede blader og over til

Internett har tilgangen eksplodert og jeg har et inntrykk av at medieoppslagene og fagmiljøene gir uttrykk for ulike oppfatninger om hvordan barn og unge påvirkes av porno, og kunnskapen framstår som fragmentert og ufullstendig. De seinere år har feministbegrepet blitt løftet fram igjen som noe positivt, som fra Beyoncé på scenen (NTB Bilder og video, 2014), samtidig som kvinnehat (misogyni) er mye mer framtrædende, noe som blant annet gjenspeiler seg på sosiale medier når kvinner uttaler seg. Pornoen er nettopp blitt anklaget for å spre kvinnehat. Spenningsforholdet mellom økt likestilling og økt kvinnehat gjør dette området til et spennende felt å forske på.

1.2 Digitale plattformer som kunnskapskilde til seksualitet

Unge har flere kilder til å lære om seksualitet, som skole, foreldre, andre voksne, oppslagsverk, bøker, blader, venner og internett. Men kildene kan variere i forhold til kvalitet, grad av tilgjengelighet, og hvorvidt ungdom faktisk bruker kildene. For eksempel oppgir unge i Ungdata at de i liten grad snakker med foreldre (www.ungdata.no). Med økt bruk av digitale plattformer det siste tiåret så ser dette ut til å ha blitt en stadig viktigere kilde for barn og ungdom til å lære om seksualitet. Et eksempel er nettsiden Ung.no som er statens informasjonskanal til ungdom og der kan ungdom få svar på det meste som de lurer på. Nettsiden er basert på Barnekonvensjonen, artikkel 13 og 17 som slår fast at barn og unge har rett til info og at staten skal sikre dette (www.ung.no). Et annet tilbud som har slått godt an blant ungdom er Helsesista på Snapchat. Gjennom Helsesista gir Tale Maria Krohn Engvik helseinformasjon og setter fokus på tabubelagte emner, blant annet knyttet til kropp, sex og kjærlighet. Hennes målsetting er ifølge nettsiden hennes å løfte den psykiske helsen til barn og unge. Hun har oppnådd over 200 000 abonnementer på Snapchat-kanalen sin (helsesista.no).

Økt bruk av digitale medier betyr også økt eksponering for materiale som ligger lett tilgjengelig på nettet for barn og unge, selv om barn og unge ikke er i målgruppen. Seksualiserte og pornografisk innhold er en del av dette materialet. Mye av det har markert aldersgrense, men ikke innlogging med passord, så det er bare noen tastetrykk unna. Ny teknologi har gjort at pornografi i økt grad har blitt tilgjengelig for unge (Stanley m.fl. 2018). Rapporten «#Et skada

bilde av hvordan sex er» viser hvordan unge i dag lever i en tid hvor eksponering av pornografiske fremstillinger av kropp og utseende er lett tilgjengelig (Redd Barna, 2020). I rapporten kommer det fram at ungdommene bruker porno for å lære om sex. De både oppsøker pornografi selv, men de blir også ufrivillig eksponert for et bredt utvalg av det. Ungdommene var stort sett enige om at porno påvirker dem på flere måter. De bruker porno til å lære om sex og prøve ut det de ser. Dette ga de uttrykk for var både positivt og negativt (Redd Barna, 2020).

I NOUen «Barneliv foran, bak og i skjermen» vurderes det at det er manglende kunnskap på området og et hovedforslag fra utvalget som har gjort utredningen er at det opprettes et tverrfaglig nasjonalt kompetansesenter som er basert på grunnforskning. Dette vil ifølge utvalget gi samfunnet bedre kunnskap om hvordan barn påvirkes av medievirkeligheten og dens utvikling (NOU 2021, s. 16).

1.3 Seksuell helse og skolen

Ekspertgruppen til Barneombudet mener også at det trengs mer snakk om porno i seksualundervisningen (Barneombudet, 2019). I læreplanverkets Overordnet del fremmes likeverd og likestilling som verdier som er kjempet fram gjennom historien og som skolen skal formidle kunnskap om, og skolen skal fremme holdninger som sikrer disse verdiene. Skolen skal bidra til kritisk tenkning og etisk bevissthet og elevene må utvikle bevissthet rundt egne holdninger og øve seg på å opptre hensynsfullt. Dette vil bidra til at elevene utvikler god dømmekraft og elevene må lære seg å opptre ansvarlig i alle sammenhenger i og utenfor skolen (www.udir.no, 2017). Folkehelse og livsmestring er tverrfaglige tema i Overordnet del som skal bidra til god psykisk og fysisk helse. Seksualitet og kjønn er et av de aktuelle områdene innenfor livsmestring hvor det er viktig å kunne forstå og kunne påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv. Samtidig så nevner læreplanens Overordnet del at et samfunn som legger til rette for gode helsevalg hos den enkelte har stor betydning for folkehelsen. Det kan forstås dit hen at det også er ytre rammer som har betydning for en enkeltes valg, i tillegg til at skolen skal styrke enkeltindividet (www.udir.no, 2017).

For at barn skal utvikle mestringskompetanse for egen helse er kunnskap om kropp, følelser og relasjoner viktige forutsetninger (Strategi for seksuell helse, 2017-2022). Det er foreldre og skoles oppgave å snakke med barn om seksualitet på samme måte som en snakker om rusmidler og andre tema i barneoppdragelsen. I en stadig økende digitalisert hverdag, kan man oppleve at digitale medier seiler opp som en stor konkurrent til andre informasjonskilder om seksualitet. Både internasjonal og nasjonal forskning slår fast at ny teknologi har gjort pornografi i større grad tilgjengelig for unge. Det er også økende evidens som identifiserer en relasjon mellom det å se porno og voldelig atferd hos unge menn (Stanley m.fl., 2018). Organisasjonen Lightup er en internasjonal demokratisk ungdomsorganisasjon som eksisterer i Tyskland, Østerrike og Norge og har som mål å forebygge ulike former for menneskehandel og seksuell utnyttelse, som prostitusjon, pornografi og tvangsarbeid (Lightup, 2020). Lightup oppfordrer foreldre til å ta «pornopraten» og har opprettet nettsiden www.pornopratt.no, hvor foreldre kan finne informasjon om hvordan man kan tilnærme seg tema i samtale med ungdom. Organisasjonen Lightup viser til bærekraftsmålene i kampen mot menneskehandel, utnyttelse, overgrep og vold (Lightup, 2020). Bærekraftsmålene er verdens felles arbeidsplan for blant annet å bekjempe ulikhet (www.regeringen.no). Bærekraftsmål 5.2 handler om at alle former for vold, mot alle jenter og kvinner må avskaffes. Det gjelder for både privat og offentlig sfære, herunder menneskehandel, seksuell og annen form for utnyttelse. Bærekraftsmål 8.7 og 16.2 omhandler begge mål om å få slutt på menneskehandel og andre typer overgrep og utnyttelse, og Bærekraftsmål 16.2. har spesielt søkelys på barn. Dersom vi skal nå disse Bærekraftsmålene innen 2030, må innsatsen mot digital seksuell utnyttelse trappes opp mener Lightup, som nylig publiserte en rapport hvor de setter søkelys på seksuell utnyttelse på digitale plattformer. Blant annet krever de at unge må inkluderes i holdningsskapende arbeid for å forebygge online seksuell utnyttelse (Lightup, 2020).

Ifølge Sex og samfunn (2017, s. 7) mener 8 av 10 ungdommer i deres undersøkelse at god seksualundervisning er viktig for å få et godt forhold til egen kropp. Sex og samfunn mener at undervisning av seksualitet ikke bare skal være forebyggende, men at det skal ha et helsefremmende fokus. Undervisningen skal være aktuell og ha relevans og den skal være alderstilpasset, starte tidligere og gis hyppigere enn den gjør i dag. Den skal gjenspeile mangfoldet i samfunnet blant annet med tanke på kjønn og seksuell orientering

(www.sexogsamfunn.no).

Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnsopplæring 2008 – 2010 understreker at barnehager og skoler skal integrere likestilling i sin daglige virksomhet. Det legges også vekt på at kompetansen om likestilling i barnehagen og grunnsopplæringen skal økes og det samme gjelder kompetansen om mobbing på bakgrunn av kjønn og seksuell identitet (Kunnskapsdepartementet, 2008, s. 8). Forfatterne av boka «Seksualitet i skolen» forteller at de under arbeidet med boka har hørt mange historier om seksualundervisning i skolen, om hva elevene *ikke* har fått lære, og om «flaue og hjelpeløse lærere som rødmer og stotrer når de skal undervise om seksualitet» (Røthing og Svendsen, 2009, s. 19). Det er også de som har hoppet over kapitlet om seksualitet i naturfagsboka. Høye forventninger og skuffende undervisning ser ut til å være en gjentakende fortelling (Røthing og Svendsen, 2009, s. 19).

Internasjonal forskning sier også noe om porno og seksualundervisning. Den Australiske forskeren Kath Albury (2009, s. 649) er kritisk til at bare det å nevne ord som pornografi eller praksis som analsex, eller grupper som for eksempel unge homofile menn blir møtt som sexistisk, undertrykkende eller til og med dominerende. Men hun mener likevel at seksualundervisning (pedagogikk) og seksualkunnskap formidlet i media fortjener seriøs kritisk oppmerksomhet (Albury, 2009, s. 649). Pornografis verdi som verktøy for seksualopplæring undergraves av sexisme og kvinnehat, som mulig kan gi næring til tvangsmessig og voldelig atferd hos unge menn (Stanley et al., 2018, s. 2940). Undervisning i seksualitet og relasjoner bør søke å forme kritiske tilnærminger med det mål å skape en forståelse for hva pornografi er. En kritisk forståelse som innebærer en erkjennelse av pornografis manglende overenstemmelse med levd erfaring, og de konstruerte holdningene som formidles gjennom manusene (Stanley et al., 2018, s. 2940-2941).

1.4 Kjønnsnormer og kjønnsperspektiver i media og porno spesielt

Ifølge utredningen «Jenterom, gutterom og mulighetsrom» uttrykkes det liten tvil om at digitale medier har stor betydning for hvordan kjønnsnormer begrenser og utvider gutters,

jenters og andre kjønns selvforståelse og oppfatning av andre. (NOU 2019:19, s.200) Utredningen beskriver også at det er mange aspekter ved skjermbruk som vi har meget begrenset eller ingen kunnskap om. Det som finnes i dag handler mest om ungdom, men vi vet lite om hvilke erfaringer yngre barn har med pornografi og annet seksuelt innhold på digitale medier. Blant den forskningen som foreligger i dag i Norge så er det mest kvantitative undersøkelser, som Medietilsynet og Ungdata-undersøkelsen fra NOVA (Velferdsforskningsinstituttet, NOU 2019:19, s.201).

At seksuelt materiale på digitale plattformer er dominert av pornografisk materiale og lett tilgjengelig for barn og unge kan vanskeliggjøre det for ungdom å orientere seg i forhold til egen seksualitet og i sin seksuelle utforsking sammen med andre. Unge selv må involveres og bli spurt hvordan de opplever dette (Ungdom og digitale medier, 2019, s. 3). Det er derfor behov for å vite mer om hvordan unge selv opplever informasjon om seksualitet på digitale plattformer. Med dette utgangspunktet har jeg kommet fram til følgende problemstilling:

Hvordan forholder unge jenter seg til porno i en digitalisert hverdag?

- 1) Hvilke erfaringer og holdninger uttrykker unge jenter om hvordan seksualitet formidles gjennom porno?
- 2) Hvordan mener unge jenter at skolen formidler tema seksualitet og porno?

Porno presentert på nett har blitt kritisert for å i økende grad å være degraderende overfor kvinner. Ord som kvinnefiendtlig, kvinneundertrykkelse, sexismen og kvinnehat er blitt brukt (Stanley et al., 2018; Barneombudet, 2019; Dines, 2010). Kritikken er knyttet til kapitalisme og profitt. Flere peker på linker mellom pornografi, prostitusjon og menneskehandel (Redd Barna, 2020; Light Up, 2020; Dines, 2010). Men debatten om markedsføring og barn er delt. I SIFO-rapporten «Søte jenter og tøffe gutter» (2019, s. 6-7) vises det til et skille mellom to motstridende posisjoner. På den ene siden ser forskerne bekymringer rundt det at barn blir dradd inn i forbrukerrollen altfor tidlig. Her blir medier og markedsaktører vurdert som kanaler for å promotere sex og seksualitet, vold, alkohol og narkotika. På den andre siden mener forskerne at barn fremstilles som individer med handlekraft, selvstendige og med fri vilje. To motstridende diskurser altså. Hvordan ser unge jenter på seksualitet formidlet gjennom digitale plattformer og hvilke kvaliteter ser unge jenter ved hvordan seksualitet blir

presentert på digitale plattformer. Hvilken bevissthet rundt slike forhold og hvilke kunnskaper de har om dette. Dette er interessant å få vite mer om for å prøve å forstå hvordan unge navigerer seksualitet i en digital verden som generasjonene før Generasjon Z ikke har erfaring med da de vokste opp.

1.5 Relevans for samfunnsarbeid

Kjernen i samfunnsarbeid er «Å tro på at endring er mulig og jobbe med hvordan vi skal få det til» (Hutchinson, 2018, s. 11). Samfunnsarbeid knyttes til den samfunnsorienterte tradisjonen i sosialt arbeid. Hutchinson tar for seg samfunnsarbeid i sosialfaglig arbeid, altså som en arbeidsmåte som fagpersoner tar i bruk i sin yrkesutøving. Henriksbø og Sudmann (2011, s. 3) viser til at samfunnsarbeid kan være en løsning for å unngå diskriminering. De beskriver samfunnsarbeid som det å «..identifisere handlingsrom og undersøke vilkår for sosial deltakelse i samspill med dem det gjelder» (s. 3). Sosiale media fremstår som en sentral sosial arena for de fleste unge hvor sosial deltakelse og handlingsrom kan isolere individer og bidra til økt usikkerhet. Samfunnsarbeidsperspektivet kan bidra til bevisstgjøring og kollektiv handling for å styrke de unges posisjon på arenaen som digitale plattformer presenterer. Samfunnsarbeid tar for seg maktperspektiv og hvordan en kan komme i avmaktsposisjoner. Ikke minst så kan samfunnsarbeid bidra til økt handlingsevne gjennom maktmobilisering. Gjennom samfunnsarbeid knyttes kontakter med andre

Som en grunntanke i samfunnsarbeid ligger tro på mennesket

1.5 Oppgavens videre oppbygning

I kapittel 2 viser jeg det teoretiske rammeverket for oppgaven. Her presenteres konfliktteori og kjønnsteori. Kapittel 3 tar for seg den kvalitative forskningsmetoden jeg har benyttet i prosjektet og valg av analyse. Kapittel 4 presenterer funn fra fokusgruppeintervjuene presentert under fem ulike tema. I kapittel 5 gis det en drøfting av funnene med utgangspunkt i teorien jeg har presentert i kapittel 2. Til sist i kapittel 5 viser jeg til metodologiske utfordringer. Kapittel 6 inneholder avslutning med refleksjoner over resultatene, videre

Kapittel 2: Teoretisk rammeverk

Å undersøke unge jenters erfaringer og holdninger til pornoens formidling av seksualitet, og hva de videre mener om skolens formidling av seksualitet og porno, krever teoretiske perspektiver som redskaper for å sortere og drøfte funnene. I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for de teoretiske perspektivene som jeg vil legge til grunn for analysen. Jeg har valgt ut to hovedteoretiske perspektiv; konflikteori og kjønnteori. Valg av teori har utgangspunkt i samfunnsarbeid og konfliktteoretiske praksisteorier er en retning innenfor samfunnsarbeid. Jeg har valgt meg ut noen sentrale teoretikere innenfor kjønnteori. Dette er hva jeg vil ta utgangspunkt i når jeg skal drøfte funnene.

Feministisk teori er opptatt av kvinneundertrykkelse og har et frigjørende aspekt ved seg. I samfunnsarbeid står teoretikere som Freire og Gramsci sentralt selv om de ikke hadde fokus på feminisme. Ledwith mener likevel at Freires pedagogikk sammen med feministisk og anitrasistisk pedagogikk er sterke og utfyller hverandre. Kvinnebevegelsens politiske aktivisme på 1960- og 70-tallet utfordret og oppsto som et alternativ til det dominerende synet på verden gjennom patriarkatets og pragmatismens briller. Kvinner reiste seg og protesterte mot patriarkatet og pragmatismen som ikke ga validitet til erfaring og følelser. De deklamerte at det personlige er politisk (Ledwith, 2017, s. 187). Ledwith setter søkelys på at undertrykking også har kulturelle og kjønnsmessige dimensjoner. I sin tilnærming til empowerment setter hun synspunkter fra Freire og perspektiver fra kvinnebevegelsen i sammenheng.

2.1 Konflikteori.

Konfliktteori hører innunder den samfunnsorienterte delen av sosialt arbeid og en sentral betegnelse på tilnærmingen er «frigjørende sosialt arbeid», på engelsk kalt «Anti-oppressive

social work» (Hutchinson, 2003, s. 137-139). I konflikteoretiske praksisteorier ses sosiale problemer på individ og gruppenivå alltid sammenkoblet med samfunnsnivå. Forbindelsene settes ord på og empowerment dreier seg her om både å mobilisere makt og handlekraft i det enkelte individet og endre på problemskapende forhold i omgivelsene. Det sentrale er frigjøring av individ og grupper gjennom bevisstgjøring av hvordan eget liv er koblet til miljø- og samfunnsmessige forhold og hvor det arbeides med sosiale endringer (Hutchinson og Oltedal, 2017, s. 84).

I konflikteori er makt og avmakt sentrale begreper. Samfunnsarbeid er en del av sosialt arbeids definisjon. Medvirkning og samarbeid med de berørte er en forutsetning i samfunnsarbeid. Samfunnsarbeid som bygger på konfliktteori, har som forutsetning at sosiale problemer har sammenheng med samfunnsstrukturer som skal tjene herskernes interesser. Sosiale problemer på individ- eller gruppenivå vil ha direkte eller indirekte sammenheng med undertrykkende strukturer (Hutchinson 2003, s. 159-160).

Konfliktteori representerer et samfunnskritisk perspektiv hvor maktforholdene kan være så skjeve at undertrykkingen er taus og tildekket. Fordi språket virker tilslørende og ivaretar de som har makt, vil avsløring av undertrykkende språk i form av begreper, rutiner, kultur eller strukturer vært sentralt i konfliktteori (Hutchinson, 2003, s. 139). Konfliktteori har sine røtter i marxismen. Karl Marx (1818 – 1883) studerte de umenneskelige konsekvensene av kapitalismen og var også opptatt av fremmedgjøring. Produksjonsmåten innenfor det kapitalistiske systemet virker fremmedgjørende på de som selger arbeid og påvirker de mellommenneskelige relasjonene (Hutchinson, 2003, s. 141).

Paulo Freire (1921 – 1997) var leder for et omfattende nasjonalt undervisningsprogram i Brasil da landet ble utsatt for et militærkupp i 1964. Dette førte til at han måtte tilbringe mange år i eksil i Chile og her skrev han *De undertryktes pedagogikk* som skulle få stor betydning. Freire tar utgangspunkt i dialog og er opptatt av hvordan skape bevisstgjøring, mobilisering av styrke

og samfunnsendring. Freire kom fra middelklassen, men familien fikk økonomiske vansker i mellomkrigstiden og de flyttet sammen med fattige. Her observerte han uvitenhet om den undertrykkelse de fattige ble utsatt for, noe han kalte «den tause kulturen». Freire mente undervisningssystemet var et viktig redskap for å opprettholde den tause kulturen som bidro til å opprettholde de økonomiske, sosiale og politiske undertrykkelsene forankret i et patriarkalsk styresett. Han utviklet derfor «de undertryktes pedagogikk» og har hatt stor betydning for samfunnsarbeid (Hutchinson, 2003, s. 141 – 142).

Begrepene «bevisstgjøring» og «partnerskap» står sentralt hos Freire og legger grunnlag for empowerment-prosessen. Fagpersonen skal gjennom bevisstgjøringsprosess bidra til å løfte fokus fra individnivå til forhold på strukturelt nivå og bidra til politisk bevissthet og kollektiv identitetsdannelse. Fagpersonen jobber innenfor en praksis som ikke ses på som utøver av makt og en kan derfor overse at det settes betingelser for hva som ses på som brukerens egne ønsker og mål . (Askheim, 2012, s. 92).

Makt og avmakt er også vesentlig i konfliktteoretiske modeller når en ser problemer på individ- og gruppenivå i sammenheng med system- og samfunnsnivå. Innenfor dette perspektivet vil en være opptatt av sammenhengen mellom mikro- og makronivå (Hutchinson, 2003, s. 138).

I samfunnsarbeid er medvirkning og samarbeid med de berørte en forutsetning. Å få opp et engasjement for å avvise undertrykkelse involverer en prosess av det som Freire kaller «conscientisation». Da blir en bevisst på hvordan undertrykkelsen virker og hvordan den blir reproduisert i og gjennom daglige interaksjoner (Dominelli, 2002, s. 13). Det gir et viktig utgangspunkt for medvirkning. I en radikal forståelsesmodell hvor empowerment er sentral vil en vise til Freire som inspirator (Hutchinson, 1999, s. 55). Empowerment er et sentralt begrep i samfunnsarbeid. Oversatt kan vi bruke «maktmobilisering» og begrepet kan defineres som «den prosessen hvor både mobilisering av krefter i den enkelte og mobilisering av krefter til å endre på problemskapende forhold i system- og samfunnsforhold er mål.» (Hutchison, 2003, s. 138).

I konfliktteori baserer en seg på at makt er ulikt fordelt. Goder fordeles ulikt mellom borgere i samfunnet, og rådighet over og tilgang til ressurser vil være langt mindre for dårligere stilte grupper (Hutchinson og Oltedal, 2017, s. 88). Mangel på tilgang til ressurser kan gi en opplevelse av avmakt. I menneskers samhandling utøves det også makt. Makt er ikke utelukkende knyttet til strukturer og posisjoner, men gir seg også til uttrykk på andre måter (Foucault, 1982, i Hutchinson og Oltedal, 2017, s. 88).

Som tilhenger av den frie dialogen er Freire sterkt kritisk til det han kaller bank-undervisning. Da fyller læreren elevene med sin kunnskap som om de var beholdere. I denne oppfatningen kan kunnskap ses på som en gave fra de den som tror seg som en forståelsegiver, til dem som de betrakter som å være helt uvitende (Freire, 2018, s. 54 – 55).

To ulike makroteorier har hatt betydning for samfunnsarbeids teori og praksis siden 1960-tallet. En pluralistisk og en radikal sosialistisk tilnærming. I den pluralistiske tilnærmingen antas makt å være fordelt mellom et mangfold av grupper og organisasjoner. I de radikale sosialistiske tilnærmingene settes fokus på hvordan strukturelle ulikhet i maktfordeling virker på lokalt nivå og berører den enkelte. Dominelli hører til sistnevnte tradisjon som ser samfunnsarbeid som et ledd i arbeidet for å oppnå endringer på makronivå (Poppo 1995, i Hutchinson, 2018, s. 46).

2.2 Kjønnsteori.

Kjønnsteorien som fagfelt har vokst fram utfra to ulike forhold. Den har vokst fram som kritikk av tradisjonelle, essensialistiske forståelser av kjønn, men også med den hensikt å prøve å åpne opp for flere måter å tenke omkring kjønn. Kjønnsteorien stiller grunnleggende spørsmål om hva kjønn er. Kjønnsteorien befatter seg med hvordan kjønnsforskjeller oppstår eller konstitueres. Videre så stiller den spørsmål ved hva som ligger til grunn for at vår kultur framstiller kjønn på en bestemt måte. Kjønnsteoretiske undersøkelser utfordrer sementerte identitetskategorier som «mann» og «kvinne» og spørsmålet om kjønn blir da et åpent spørsmål som uopphørlig utforskes av mulige betydninger og betydningssammenhenger (Kjønnsteori, 2008, s. 15).

Jeg vil her trekke frem noen sentrale personer som representerer ulike retninger innenfor

feministisk teori. Avslutningsvis vil jeg kort presentere Raewyn Connell som er sentral innenfor den konstruktivistiske delen av maskulinitetsforskningen.

2.2.1 Feministisk teori

Margareth Ledwith gir en fremstilling av feminismens utvikling fra Mary Wollstonecraft skrev den første feministiske boken i 1792. Hennes ideer baserte seg på forholdet mellom intellektet og makt. Hun mente at kvinner med hensikt ble holdt uvitende og overtalt til å føle heller enn å tenke. Det er ulike perspektiver innenfor feministisk teori, samtidig som det snakkes om flere bølger innenfor feminismens fremvekst fram til i dag. Feminismen kan beskrives gjennom tre bølger. Den første var Suffragettes kamp i England for stemmerett for kvinner som startet seint på 1800-tallet. Den andre bølgen var frigjøringskampen fra slutten av 1960-tallet og som fikk størst innflytelse på kvinners liv. Den startet i USA, men ble raskt fanget opp i Storbritannia og siden som en verdensomspennende bevegelse for forandring. Den tredje bølge gjennom 1970- og 80-tallet førte til splittelse over tema pornografi. Den amerikanske radikale feministen Andrea Dworkin knyttet pornografi til voldtekt, misbruk av barn og andre former for vold mot kvinner. Hun påsto også at all heteroseksuell aktivitet degraderer kvinner og det var dette som splittet feministene. Noen feminister har siden identifisert dette som en årsak til at effekten av den andre bølgen mistet sin kraft (Ledwith, 2016, s. 85 – 89).

Simone De Beauvoir er en betydningsfull skikkelse innenfor både fenomenologisk og eksistensialistisk tilnærming til spørsmål rundt kjønn. «Man fødes ikke som kvinne, man blir det» er et kjent utsagn fra Beauvoir (1949, s. 329). I eksistensialistisk tradisjon blir dette tolket i tilknytning til tanker om frihet, ansvar og valg. Som fritt subjekt kan den enkelte ta frie valg, og det å være født i en kvinnekropp vil ikke nødvendigvis bestemme skjebnen for livet videre, hvilken betydning det skal ha inkludert hva det skal bety å ha en kvinnelig identitet. En kan ikke velge eksistensen, om man er mann eller kvinne. Derimot kan en velge hva livet og tilværelsen skal gå ut på, uavhengig om en er mann eller kvinne. (Mortensen et al., 2008, s. 36). Beauvoir mener likevel at kvinner har andre forutsetninger enn menn på grunn av at kvinner historisk sett har vært tvunget til å erfare kroppene sine som mer tinglige enn menn.

Kvinnene har i sterkere grad erfart kroppene sine som faktisitet, et begrep som viser til faktiske forhold som setter rammer for friheten og som referer til «den nødvendige forbindelsen mellom bevisstheten og den foreliggende verden som er konstituert gjennom fortiden» (Mortensen et al., 2008, s. 37). Det filosofiske begrepet situasjon er et annet viktig begrep i Beauvoirs forskning. Situasjon er det som fører menneskets frihet og faktisitet sammen. Siden Beauvoir utlegger kroppen som en situasjon åpner det for en oppfatning av kroppen og av levd erfaring som står nærmere en fenomenologisk tradisjon (Mortensen et al., 2008, s. 36 – 37).

Beauvoir stilte ikke generelle spørsmål om hva det kvinnelige er, men hvordan hun skulle tenke med utgangspunkt i det å være kvinne. Det konkrete får danne utgangspunktet for det metafysiske. (Mortensen et al., 2008, s. 42 – 43). Beauvoir vektlegger glede og muligheter for positive forhold til andre mennesker. Som kroppslige vesener er vi sårbare og utsatt for undertrykkelse og objektivisering av andre. Gjensidighet er et viktig begrep som hun i sin tekning viser hvordan en kan forholde seg til seg selv og andre mennesker som likeverdige. Beauvoir skriver i boken «Det annet kjønn» at mannen er subjektet og kvinnen et objekt i relasjon til ham. Men kvinnen trives også ofte i denne rollen, hvor hun slipper å ta det ansvar som frihet krever. Å nekte å være Den andre, å nekte å være mannens medløper, ville være å gi avkall på alle de fordeler de kan få gjennom alliansen med den høyeste kasten (Beauvoir, 1949, s. 40).

Judith Butler er muligens den som er mest omtalt av de feministiske kjønnsforskerne. Hennes tenkning har kommet litt som et alternativ til tradisjonell feminisme hvor en har vært mer opptatt av forskjellene mellom mann og kvinne. Butler deler Foucault sitt diskursbegrep og hun deler også hans syn på forholdet mellom diskurs og makt. Ifølge Butler så kan vi ikke si at det finnes noe kjønn eller kropp, forut for de diskursive praksisene som konstituerer dem som kjønn eller kropp. Butler er også sterkt assosiert med queer teori. Selv om hun har definert seg selv som feminist har hun også kritisert den tradisjonelle feminismen for å opprettholde og reproducere det heteronormative regimet. Hennes teori om kjønn er at kjønn er ikke noe du er men noe du gjør, altså performativt (Mortensen et al., 2008, s. 74)

Martha C. Nussbaum er kjent for den såkalte kapabilitetstilnærmingen som hun utviklet sammen med Amartya Sen. Nussbaum har laget en liste over 10 kapabiliteter som hun mener må beskyttes. Jeg skal her nevne noen av dem som jeg vil bruke i diskusjonsdelen. Deriblant den tredje kapabiliteten som er kroppslig integritet og det å kunne ha opplevelser man nyter, og å unngå unødig smerte. Den fjerde kapabiliteten omhandler også følelser som ifølge Nussbaum kan beskyttes ved å støtte mellommenneskelige omgangsformer som bidrar til følelsesmessig utvikling og modning. Den sjette kapabiliteten omhandler blant annet å kunne kritisk reflektere over hvordan en skal leve sitt liv. Den syvende omhandler samhørighet og har to underpunkter; være lydhør og vise omtanke for andre, og det å få utvikle seg til en person som ikke lar seg ydmyke. For å bli slike personer kreves beskyttelse mot diskriminering på grunn av rase, kjønn, seksuell orientering, etnisitet, kaste, religion og nasjonalt opphav (Mortensen m. fl., 2019, s. 133 – 135).

2.2.2 Maskulinitetsteori

R. W. Connell (2005) nevner i forordet i sin bok «Masculinities» hvordan det nylig har oppstått en betydningsfull tilnærming som behandler maskulinitet som en diskursiv konstruksjon. Denne er påvirket av Foucaults poststrukturalisme, postmodernisme og psykologi (referanser). Diskursive studier antyder at menn ikke er varig forpliktet til et spesielt mønster av maskulinitet. Derimot gjør de situasjonsbestemte, spesifikke valg fra et kulturelt repertoar av maskulin atferd. Videre så hevder Connell at argumenter om at maskuliniteten bør endres kommer ofte til kort, i troen på at menn ikke kan endre seg, så det er nytteløst eller til og med farlig å forsøke (Connell, 2005, s.45).

Kapittel 3: Metode

I dette kapittelet har jeg redegjort for vitenskapsteoretisk forankring og valg av kvalitativ metodisk tilnærming samt gitt en beskrivelse av . Jeg viser arbeidet med rekruttering og utvalg, selve datainnsamlingen og gjennomføringen av fokusgruppeintervjuene og arbeidet med intervjuguiden. Deretter tar jeg for meg transkribering og analyse og etiske vurderinger. . Svakheter og styrker ved metodevalg vil også bli omtalt. Jeg vil vise hvordan jeg gikk frem for å besvare problemstillingen.

Denne studien omhandler hvordan unge jenter forholder seg til porno i en digitalisert hverdag. I denne oppgaven forsøker jeg å synliggjøre og beskrive de erfaringene og holdningene som de unge jentene har delt og satt ord på gjennom metoden fokusgruppeintervju.

3.1 Vitenskapsteoretisk forankring

Målet med denne kvalitative studien var å beskrive hvordan unge jenter forholder seg til porno i en digitalisert hverdag. Jeg vurderte at en kvalitativ metodologisk tilnærming ville være den beste fremgangsmåten for å kunne besvare problemstillingen. Ved å bruke kvalitativ metode kunne jeg fremskaffe den nødvendige dybdekunnskapen for å besvare problemstillingen.

Kvalitative forskningsmetoder bygger på vitenskapsteorier om menneskelig erfaring og fortolkning, som de metodologiske retningene fenomenologi og hermeneutikk (Malterud, 2012, s. 19). Den vitenskapsteoretiske tilnærmingen jeg har orientert dette prosjektet mot, henter inspirasjon nettopp fra en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming med fokus på erfaringer og holdninger.

Metode er «en framgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme fram til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder»

(Hellevik, 1999, s. 12). Kvalitative studier brukes ofte når forskeren ønsker å utvikle en rik og kontekstbundet forståelse av et lite undersøkt eller svakt forstått fenomen. Noen ganger vil forskere initiere kvalitative studier for å øke oppmerksomhet og skape dialog rundt et fenomen (Polit & Beck, 2017, s. 70). Målet med kvalitative metoder er å utforske meningsinnholdet i sosiale fenomener slik de involverte selv opplever det (Malterud, 2002, s. 2469, Polit & Beck, 2017, s. 75). Fenomenet som har vært under lupen i denne oppgaven er hvordan unge jenter opplever at seksualitet formidles gjennom porno. Den handler også om hva unge jenter mener om hvordan skolen formidler tema seksualitet og porno. Dette lar seg best studere ved hjelp av å bruke kvalitativ metode, fordi kvalitative metoder er bedre enn kvantitative metoder til å gi rom for fange opp de unges egne erfaringer og holdninger. For å finne ut mer om hvordan unge jenter forholder seg til porno i en digitalisert hverdag så har det vært essensielt å få høre stemmene til ungdommene selv og kvalitative metoder gir rom for å fange opp meningsinnholdet og gir samtidig en åpenhet og fleksibilitet som er nødvendig for å fange opp tema jeg på forhånd har utformet i intervjuguiden.

3.2 Rekruttering og utvalg

I mars 2021 tok jeg kontakt med rektorene på de aktuelle videregående skolene med forespørsel om å få intervjuere elever til masteroppgaven. Jeg la ved utkast til intervjuguide og informerte om hva som var tema for oppgaven.

I rekrutteringsprosessen ble det foretatt et strategisk utvalg av deltakere, fordi dette er hensiktsmessige å ha med for å belyse problemstillingen (Ref. Malterud, 2012, s. 42). Sammensetningen av gruppene vil ha betydning for hvordan diskusjonene i gruppene vil foregå. Antall grupper og størrelse på gruppene og hvor mange ganger hver gruppe skal møtes er noe en som forsker må ta stilling til (Malterud, 2012, s. 37).

Deltakerne ble rekruttert fra videregående skoler i Vestland fylke. Aldersgruppen som har deltatt i studien er 16-20 år. For å avgrense oppgaven har jeg valgt jenter som

intervjusubjekter, fordi temaet kan være vanskelig og flaut å snakke om og kjønnsdelte grupper kan gjøre det lettere å være åpen. Det vil være et mål å få mest mulig ærlige svar. Kriterier for rekruttering var jenter i alderen seksten til tyve år og elev ved videregående skole i Vestland fylke. Jeg intervjuet også to grupper med unge gutter, men dessverre skjedde det tekniske problemer med opptak som gjorde at jeg måtte legge bort den delen. Det førte til at jeg ikke kunne gjøre et komparativt studie, men derimot ble det rom for å gå dypere inn i studien av hvordan unge jenter forholder seg til porno i en digitalisert hverdag.

Jeg valgte elever fra videregående skole, fordi de har kort avstand i tid til ungdomsskole og tidlig tenåring. Når jeg henvendte meg til ungdommer som er over 16 år kunne de selv samtykke til deltakelse. Det var da tilstrekkelig å innhente samtykke fra deltakerne selv.

Det er hensiktsmessig at deltakerne er fremmede for hverandre, men at de har noen likhetstrekk (Malterud, . Jeg valgte ut informanter fra ulike klasser i den ene fokusgruppen og alle fra en klasse i den andre fokusgruppen. Det var ønskelig at informanter skulle komme fra ulike klasser i begge gruppene, men det ble vanskelig å få til innenfor den tidsrammen jeg hadde. Etter dialog med rådgiver som kjente elevgruppen og som mente at disse informantene var godt rekruttert vurderte jeg at kriteriet for likhetstrekk veide opp for at de skulle være fremmed for hverandre. Rådgiver mente de skulle være trygge nok til å kunne dele i gruppen, også innenfor det tema som jeg presenterte. Erfaringen ble at det var noen i denne gruppen som sa lite, men alle bidro med noe. Det var også flere som var veldig aktive, så det kom mye fram i begge fokusgruppene.

Fem til ti deltakere er ofte nevnt som det ideelle (Malterud, 2012, s. 40, Gørnmo, 2016, s. 167). Jeg hadde 8 deltakere i en gruppe og 5 i den andre. I den gruppen hvor det var 5 deltakere var det ett frafall, det var i utgangspunktet rekruttert 6 deltakere. I den andre gruppen var det ikke frafall. Når det gjelder antall grupper så varierer det hva som er hensiktsmessig, men Malterud fremhever at volumet av relevante hendelse har en større betydning enn antall grupper når det gjelder ekstern validitet (Malterud, 2012, s. 38).

I forbindelse med innkalling/rekruttering til intervju ble tema presentert. De unge jentene ble også oppfordret til å tenke igjennom spørsmål eller problemstillinger som de er opptatt av. (Ref. medvirkn. og samf.arb).

Polit & Beck påpeker at det er flere faktorer som kan ha betydning for gjennomføring av studiet. Samarbeid med andre har vært en viktig faktor for meg. For å få kontakt med potensielle intervjuobjekter har jeg måtte stole på såkalte «gatekeepers», kontaktpersoner på skolene som har en «portvokterfunksjon» (Polit & Bech, 2017, s. 73, Malterud, 2012, s. 50). Etter at jeg fikk klarsignal fra rektorer om å ta kontakt med ansatte for samarbeid, så tok jeg kontakt per telefon og epost og fikk informert og organisert det som måtte gjøres for å få klargjort for fokusgruppeintervju. På den ene skolen hadde jeg også et møte i forkant hvor jeg informerte om tema og vi hadde en dialog rundt rekruttering, hvordan og hvem de skulle prøve å rekruttere.

3.3 Datainnsamling

For å oppnå målet med å få en dypere innsikt i hvordan unge jenter i videregående skole forholder seg til porno i en digitalisert hverdag, har jeg vurdert fokusgruppeintervjuer som en god tilnærming. I fokusgruppeintervju vil det empiriske materialet bestå av tekster som fremstiller menneskers samtaler eller samhandlinger. (Malterud, 2012, s. 18). Et fokusgruppeintervju skal i stor grad være semi-strukturert og med høy grad av involvering fra moderator. Jeg delte deltakerne inn i to grupper og gjennomførte et fokusgruppeintervju med hver gruppe.

Fokusgruppeintervju som datainnsamling er en uformell intervjuing som gjennomføres med flere personer samtidig. Formålet vil gjerne være å få fram mange ulike meninger og refleksjoner om konkrete og forholdvis avgrensede tema (Grønmo, 2016, s. 167).

For å kunne besvare problemstillingen min kom jeg tidlig fram til at jeg måtte gjøre forsøk på å forstå hvordan unge jenter selv forholder seg til hvordan seksualitet formidles på digitale plattformer og hvordan skolen formidler kunnskap om tema. Jeg bestemte meg derfor å gjøre fokusgruppeintervju slik at jeg både kunne stille dem spørsmål, men også la de dele sine erfaringer og holdninger med hverandre.

Fokusgruppeintervju som metode gir beskrivelser og metoden gir meg mulighet til å høre om opplevelser og refleksjoner fra ungdommene. Formålet er å få fram mange ulike synspunkt og refleksjoner rundt hvilke erfaringer og holdninger unge jenter gir uttrykk for om hvordan seksualitet formidles gjennom porno, og hva de mener om skolens seksualundervisning i denne sammenheng. En gruppesituasjon kan legge til rette for innsikt og diskusjoner som man ikke får til ved individuelle intervju. Fokusgruppe er en uformell intervjuing og er hensiktsmessig å bruke når en ønsker å få fram mange ulike av synspunkter, vurderinger og assosiasjoner om bestemte tema (Grønmo, 2016, s. 167).

Opplevelser og refleksjoner knyttet til seksualitet og porno er ikke nødvendigvis lett å få unge jenter i tale om. Det er tabubelagte tema og kan oppleves både flaut og utleverende å snakke om. Jeg overveide likevel at fokusgruppeintervju ville være nyttig for å gi meg større muligheter til å besvare forskningsspørsmålet. Fremgangsmåten for å skaffe til veie dybdekunnskap til å både kunne stille spørsmål og invitere til refleksjon og dele tanker.

3.4 Gjennomføring av fokusgruppeintervjuene

Medvirkning fra de berørte står sentralt i samfunnsarbeid. Denne måten å innhente informasjon på, ved bruk av fokusgruppeintervju, er med ønske om medvirkning og å løfte fram de berørtes egen stemme. I forkant av intervjuene har jeg gått gjennom spørsmålene sammen med ungdommer i den aktuelle aldersgruppen for å kvalitetssikre spørsmål og bidra til medvirkning også på den måten.

Jeg har gjennomført to fokusgruppeintervju med unge jenter på videregående skoler. Det var fem deltakere i den ene gruppen, og åtte deltakere i den andre gruppen. Vi var to voksne, en som moderator og en som bisitter. Som moderator ledet jeg fokusgruppene og holdt fast i dialogen og stilte spørsmålene fra intervjuguiden. Bisitter var helsesykepleier på skolen(e) som fikk anledning til å komme med spørsmål underveis, men satt litt mer tilbaketrasket, slik at det skulle lett for deltakerne å vite hvem som ledet intervjuet. Vi avklarte rollene overfor deltakerne i forkant av intervjuet. Et intervju ble gjort i et klasserom, det andre på lærerværelset. Begge deler fungerte fint på den måten at vi var skjermet fra omgivelsene. Jeg hadde dialog med kontaktpersoner på skolene i forkant om viktigheten av skjerming. Jeg understreket behovet av å skape en trygg ramme for deling av erfaringer og holdninger til et tema som kan berøre personlig og som for mange er tabubelagt.

I starten av fokusgruppene så presenterte jeg meg selv og den jeg hadde med meg. Jeg gikk gjennom samtykkeskjema og informerte om taushetsplikt, og retten til å trekke seg, også etter at fokusgruppen var gjennomført.

Der var deltakerne rekruttert fra ulike klasser i den ene gruppen. Her bidro alle og virket bevisste på sin rolle. I den andre gruppen var alle deltakerne fra samme klasse. Her virket det som om noen var svært utrygge på det å skulle si sin mening og opplevde tema som vanskelig å snakke om. Men andre i gruppen hadde mange meninger å komme med, og deltakerne var gode på å komme med mye synspunkter med innhold i, uten å bli for personlig og utleverende. Selv om de unngikk å bli for personlig og utleverende, så var det likevel mye hente ut av intervjuet. Selv om det var ulikt hvor mye den enkelte bidro, så hadde alle ungdommene noe de satte ord på i løpet av intervjuene.

Vi hadde god dialog i forkant og helsesykepleier fikk også tilsendt intervjuguiden i god tid før intervjuet og med mulighet til å komme med innspill. Helsesykepleierne hadde ingen endringsforslag til intervjuguidene, men de kom med et par oppfølgingsspørsmål til

deltakerne underveis eller på slutten av intervjuene. Jeg tenkte tidlig at jeg ville høre med helsesykepleierne på skolene om de ville være med meg som bisitter under fokusgruppeintervjuene. Helsesykepleierne er vant til tema seksualitet og til å snakke med ungdom om seksualitet. Det er også lettere for dem å komme de unge jentene i møte i etterkant av intervjuene, dersom noen skulle ha behov for å snakke med helsesykepleier, når de fikk direkte erfaring med hva intervjuene gikk ut på.

Da jeg startet studien var hensikten å intervju to grupper med jenter og to grupper med gutter slik at jeg også kunne gjøre en komparativ studie. Jeg gjennomførte også to fokusgruppeintervjuer med gutter, men dessverre fikk jeg problemer med lydopptaker så jeg kunne ikke gjøre bruk av disse intervjuene i studien. Det var beklagelig i forhold til hva som var utgangspunktet for oppgaven. På den annen siden har det gitt meg mulighet til i større grad å gjøre en eksplorerende studie av de to fokusgruppeintervjuene med unge jenter og jeg mener å ha et rikt nok materiale til dette arbeidet.

3.5 Intervjuguiden

Intervjuguiden jeg brukte var tematisk inndelt, men var fleksibel på den måten at den hadde en liten innledende del og deretter følgende fire hovedtema:

Tema 1: Kartlegge/utforske hvordan ungdom opplever at seksualitet blir presentert gjennom porno.

Tema 2: Kartlegge/utforske hvordan ungdom ser på seg selv i denne konteksten.

Tema 3: Hvordan ser ungdom på relasjoner til andre i denne konteksten.

Tema 4: Holdninger, påvirkning og oppsummeringsdel.

Jeg brukte intervjuguiden i begge fokusgruppeintervjuene som veileder for å sikre bredden av tema og at jeg var innom de samme spørsmålene i begge gruppene uten å være låst til den. En del spørsmål ble tatt på sparket, der hvor det var naturlig å følge opp. Det gjorde at det ble

litt gjentakende spørsmål på slutten, fordi jeg allerede hadde vært innom tema tidligere i intervjuet. Selv om intervjuguiden bestod av mange spørsmål, så var vi innom de fleste direkte eller indirekte. Det var god balanse mellom å ha åpenhet for ulike innspill fra deltakerne og det å styre samtalen i gruppene som helhet.

Spørsmålene i intervjuguiden var en rettesnor for hvor jeg ønsket å forsterke svar som var knyttet opp mot intervjuguiden. Jeg brukte mye bekræftelse i intervjuet ved å gjenta det de sa og slik åpne opp og oppmuntre for at de skulle si mer om det. Videre så brukte jeg mye non-verbal kommunikasjon ved å nikke bekræftende, smile oppmuntrende, blikkontakt og lignende. Eller jeg takket for innspill og spurte om andre kjente seg igjen i dette eller ville kommentere på det som var sagt. Jeg prøvde også å åpne opp for at de skulle si mer om et tema: «Flott, er det andre ting dere tenker..?»

Noen ganger brukte jeg også reformulering:

Berit: «Ja, sånn at man kan le sammen, å være helt trygge på hverandre, at det ikke er flaut eller kleint eller sånne ting».

Sølvi: «Mm, kan jeg spørre, altså fravær av prestasjon på en måte?»

Berit: «Ja, altså at en ikke skal føle på noe prestasjonsangst da. Det skal også være sånn at man skal kunne si fra om alt, det trenger ikke nødvendigvis være stopp, men at man kan si fra om alt, [...]».

3.6 Transkribering og analyse

Etter å ha gjennomført de to fokusgruppeintervjuene vurderte jeg å ha tilstrekkelig omfang og bredde på mine empiriske data til å kunne belyse problemstillingen med en eksplorerende ambisjon (Malterud, 2012, s. 38).

Lyddataene ble klargjort for analyse ved hjelp av transkribering. Transkribering er en tidkrevende prosess, men samtidig kommer man med en gang godt inn i analysearbeidet ved å transkribere materialet selv.

Det kan være lurt å skille mellom ulike typer utsagn i en fokusgruppe. Malterud viser til sosialpsykologen Kelman som skilte mellom tre ulike strategier for hvordan personer vil uttrykke og utforme synspunkter og meninger når de er under påvirkning av omgivelsene. Informantene kan gi svar som de tror moderator vil like å høre, også kalt «poseringsbias». Enn annen type respons er når informanten har kommentarer som henviser til et antatt fellesskap, gjerne med moderator, og som ekskluderer mindre innflytelsesrike informanter, såkalt «innsmigringsbias». Internalisering er den strategien vi ønsker mest av, da deler informanten erfaringer og holdninger og synspunkter med stor grad av integritet og et personlig utgangspunkt (Malterud, 2012, s. 86-87). Ved å understreke taushetsplikten informantene hadde for hverandre, og ved å ha fokus underveis på å bekrefte alle så likt som mulig, og oppmuntre til å fortelle heller enn å bare si seg enig, så kunne jeg bidra til å styrke graden av internaliserte utsagn.

Min strategi for analyse er å følge Braun og Clarke (2006) sin guide for tematisk analyse av kvalitative data. Jeg valgte tematisk analyse for å hente fram informantenes holdninger og erfaringer, og hvordan ulike aspekter ved holdningene og erfaringene kunne besvare forskningsspørsmålene. Tematisk analyse gjennomføres ved bruk av seks faser til å guide analysen og blir presentert her:

Fase 1: Gjøre seg kjent med datamaterialet (Braun og Clarke, 2006, s. 87). Jeg transkriberte alt datamaterialet selv. Innledningsvis i analysearbeidet gjorde jeg en gjennomlesing av de transkriberte intervjuene og feltnotater. Jeg begynte å ta notater og merke meg idéer til koding i marginen som jeg kunne gå tilbake til i senere faser.

Fase 2: Produsere innledende koder (Braun og Clarke, 2006, s. 88). Her startet den mer formelle kodeprosessen. Kodene identifiserer trekk ved dataene (semantisk eller latent innhold) som virker interessant for den som gjør analysen. Her opprettet jeg et word-dokument hvor jeg laget datautdrag av alle utsagnene i transkripsjonene og startet med innledende koder. Eksempel:

Figur 1:

Datautdrag	Kodet for
«Etterpå sa jeg, unnskyld, hva i helvete var dette? Det var ikke noe gøy for meg og så fortalte jeg det til han. Han tok det ikke til seg da.»	Å si i fra Sette grenser

Fase 3: Lete etter temaer (Braun og Clarke, 2006, s. 89). Når en har påbegynt å kode og samle alle data, så begynner en å lete etter tema. Jeg hadde en lang liste med koder som jeg hadde identifisert gjennom datasettet. I denne fasen skiftet fokus i analysen tilbake til et videre nivå av tema, heller enn koder. Nå sorterte jeg ulike koder inn i mulige tema og samlet alle relevante datautdrag som var kodet innenfor de identifiserte temaene. Jeg brukte fargekoder og tankekart for å kategorisere videre. Nå hadde jeg en gruppe kandidater som tema og undertema, og alle utdrag kodet jeg i relasjon til disse.

Fase 4: Gjennomgang av kandidat-temaene (Braun og Clarke, 2006, s. 91). De kandidat-temaene jeg hadde var tilgjengelighet, refleksjon, holdninger, stigma, kunnskap, empowerment, identitet og kjønnsperspektiv. I denne fasen gikk jeg gjennom temaene igjen og vurderte de på nytt. Braun og Clarke deler denne fasen opp i to nivå. Først gå gjennom nivået med kodede datautdrag. Deretter i nivå to gjøre en tilsvarende prosess i relasjon til hele datasettet. Her vil en da se de individuelle temaenes validitet i relasjon til datasettet som helhet (Braun og Clarke, 2006, s. 91). Jeg gikk mye fram og tilbake mellom fasene en stund.

Fase 5: Definere og gi navn til temaene (Braun og Clarke, 2006, s. 92). Her identifiserer en hva som er interessant med datautdragene og hvorfor. Dette opplevde jeg som en krevende men interessant prosess. I enden av denne fasen ble mine tema klart definert. Jeg endte opp med følgende fem tema; 1) tilgjengelighet og eksponering, 2) porno favoriserer gutter, 3) kort vei fra anerkjennelse til objekt, 4) mangelfull seksualundervisning i skolen, og 5) ønske om bedre betingelser for seksuallivet.

Fase 6: Skrive om funn (Braun og Clarke, 2006, s. 93). Jeg vil beskrive og drøfte mine funn i kapittel 4 og kapittel 5.

3.7 Ethiske vurderinger

Ethiske vurderinger skal ha en sentral funksjon i all forskning og etiske utfordringer kan oppstå gjennom hele forskningsprosessen. Personvern og anonymisering er svært viktig. I forbindelse med rekruttering til fokusgruppene så sendte jeg både intervjuguide og samtykkeskjema til mine kontakter som hadde «døråpnerfunksjon». Da vi skulle gjennomføre gruppeintervjuene brukte jeg tid først til å informere om personvern og anonymisering og jeg gikk gjennom samtykke-erklæringen før de skrev under. Jeg fikk de til å rive av den delen som jeg skulle ha, slik at de kunne beholde den delen med informasjon om at de når som helst kunne trekke tilbake samtykke og kontaktinformasjon dersom det skulle bli aktuelt for noen å ta kontakt i etterkant. Ikke alle tok med seg skrivet etter gjennomført intervju, og ingen har tatt kontakt i etterkant. Når vi skal gjøre kvalitative studier skal alle informantene informeres om at det er frivillig å delta i studien og at informasjonen de deler vil bli anonymisert (Polit & Beck, 2017). Når forskningen innebærer personopplysninger så har forskeren et ansvar for både å informere og innhente samtykke fra informantene. Det heter seg at samtykket skal være «fritt, informert og uttrykkelig» (forskningsetikk.no). Denne studien tar ikke for seg medisinsk eller helsefaglig forskning på mennesker. I dette forskningsprosjektet skal det være tilstrekkelig å be om vurdering og godkjenning hos Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Mitt forskningsprosjekt har fått godkjenning av NSD (se vedlegg 1). Ifølge Dragset og Ellingsen er dette tilstrekkelig for studier som bare omhandler persondata (Drageset og Ellingsen, 2009).

Konfidensialiteten ivaretas ved at data som kan røpe identiteten til deltakerne ikke er tilgjengelig for noen tredjepart. Lagring og oppbevaring av data vil gjøres på HVLS forskningsserver. For å få tilgang til filene må en ha passord. Anonymisering av data gjøres ved å erstatte alle personnavn og stedsnavn som nevnes i fokusgruppen med tall eller pseudonym.

Unge i dag har ofte en langt romsligere forståelse av kjønn en det min generasjon har. Hun og han har blant annet blitt til hun, han og hen. Det å dele inn i rene jentegrupper er ikke uproblematisk i dette perspektivet. For hvem skal inkluderes inn og hvem får ikke være med, dette er ikke selvsagt. Det kom ikke fram som en aktuell problemstilling i mitt prosjekt, men det kan være vanskelig å oppdage slike problemstillinger.

Som bisitter i intervjuene hadde jeg med meg helsesykepleier som til vanlig jobber på skolen. Dersom deltakerne skulle ha behov for å snakke med noen i etterkant så er helsesykepleier en de kanskje kjenner fra før og som er en på skolen som skal ha kompetanse på tema. De har også den utdanningen som er tettest knytt opp mot seksuell helse. Jeg ga deltakerne en liten oppmerksomhet i etterkant som takk for at de stilte opp og at jeg fikk bruke av tiden deres. Denne ga jeg sammen med kontaktinformasjon (se vedlegg 4).

3.8 Reliabilitet og validitet

Kvaliteten på datamaterialet har stor betydning for hvorvidt en kan komme fram til analyseresultater som er gode og holdbare (Grønmo, 2016, 237). Reliabilitet og validitet er de viktigste kvalitetskriteriene vi måler datamaterialet opp mot. Selv om kvaliteten på samfunnsvitenskapelige data ikke kan vurderes på en helt generell måte, det vil si at den må ses i sammenheng med hva datamaterialet skal brukes til (Grønmo, 2016, s. 237). Dersom undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen gir pålitelige data er reliabiliteten høy. I mine fokusgruppeintervju gjorde jeg noen endringer fra det første til det andre intervjuet, men i all hovedsak brukte jeg de samme spørsmålene. Det var ulikt i hvilken rekkefølge spørsmålene kom, for informantene kom gjerne inn på tema før intervjuguiden gjorde det. Det var også

noe variasjon på hvor mye tid så ble brukt på ulike spørsmål, ut ifra hva som engasjerte deltakerne. Selv om det i praksis ikke alltid lar seg gjennomføre gjentatte innsamlinger av data, spesielt ved innsamling av kvalitative data, så mener Grønmo at det likevel er nyttig å gjøre den prinsipielle avklaringen om hva som er reliabilitet. Det kan ha betydning for drøfting og vurdering av reliabiliteten i alle typer undersøkelser (Grønmo, 2016, s. 241).

Validiteten omhandler datamaterialets gyldighet for de problemstillingene som skal belyses og validiteten er høyere jo bedre de faktiske data svarer til forskerens intensjoner. Grønmo tar til orde for en prinsipiell definisjon av validitet for også her å kunne få et godt grunnlag for å drøfte og vurdere validiteten, uavhengig av gjennomføring av undersøkelsen og type data som er brukt (Grønmo, 2016, s. 241). Datamaterialet skal belyse bestemte problemstillinger og kvaliteten på datamaterialet er høyere jo mer gunstig det er til å belyse problemstillingene. Grønmo (2016, s. 238) oppsummerer de viktigste forutsetningene i fem punkter:

- 1) Datamaterialet må være basert på prinsippene for forskningens sannhetsforpliktelse og må derfor representere faktiske forhold og reflektere sann informasjon i forhold til de aktuelle problemstillingene.
- 2) Datainnsamlingen må danne grunnlag for systematisk teoretisk drøfting og argumentasjon ved å bygge på vitenskapelige prinsipper og språkbruk. Den skal også i størst mulig grad forankres i tidligere forskning på feltet og belyse alle momenter av betydning for de aktuelle problemstillingene.
- 3) Valg av enheter må gjøres på en forsvarlig måte. Både analyseenheter (unge jenter) og analyseenhetens nivå (mikro, meso, makro) må samsvare med problemstillingen.
- 4) Utvelging av informasjonstyper kreves utført på en systematisk måte. Det må gjøres et systematisk valg av informasjonstyper og valg av informasjon må ta utgangspunkt i de begrepene som følger av problemstillingen.
- 5) En forsvarlig gjennomføring av datainnsamlingen og etterstrebe å unngå eller redusere de typiske problemene som kan gjøre seg gjeldende under innsamlingen av data.

Med utgangspunkt i Grønmo sine punkter har jeg forsøkt å etterstrebe reliabilitet og validitet i min studie ved å:

- Ha en felles intervjuguide å ta utgangspunkt i for intervjuene
- Ivareta personvernet til deltakerne
- Gjennomføre intervjuene på deltakernes arena
- Reflektere rundt etiske problemstillinger
- Reflektere over egen forforståelse
- Være bevisst på å unngå ensidig perspektiv
- Være bevisst på ikke å sikte mot komparative funn
- Være bevisst på at studien ikke gir heldekkende beskrivelser av prosjektets tema

Jeg kan styrke validiteten på de empiriske dataene ved å gjøre et godt strategisk utvalg av informanter og gruppesammensetning (Malterud, 2012, s. 37). Det er viktig for forskningen at sammensetningen av gruppemedlemmene er god, at de kommuniserer godt med hverandre, at de er aktive og at alle deltar. Det vil alltid være en fare for at noen er vel dominerende (Grønmo, 2016, s. 167). I gruppen med 8 informanter bidro alle, men cirka halve gruppen var i stor grad mer aktive enn den andre halvdelen, som jeg måtte motivere for å få innspill fra. Det gjorde jeg ved å stille direkte spørsmål, eller oppfølgingsspørsmål. Det var ved flere anledninger at de fant det vanskelig å besvare spørsmålene. Det var likevel ikke en som var dominerende gruppen, fordi det var flere som var aktive. Jeg opplevde derfor å få mange refleksjoner fra flere. I gruppen med 5 informanter var alle aktive, men her hadde jeg også fokus på å la alle slippe til ved å styre ordet når de ble ivrige.

3.9 Forforståelse

Med bakgrunn i sosialt arbeid og fagbevegelsen er menneskerettigheter og likeverd viktige markører for mitt engasjement i samfunnet. Som mangeårig medlem av kvinnepolitisk utvalg i Fellesorganisasjonen (FO), er likestillingsspørsmål på ulike samfunnsområder noe som har opptatt meg. Jeg er utdannet sosialarbeider og som masterstudent i samfunnsarbeid har jeg med meg et menneskesyn som blant annet bygger på at alle har samme verdi og rett til livets goder (Yrkesetisk grunnlagsdokument, FO). Min teoribakgrunn, hypoteser og antakelser kan

påvirke intervjusituasjonen både positivt og negativt. Jeg har forsøkt å ha økt bevissthet på egen atferd slik at jeg ikke har bekreftet det jeg forventet å høre i større grad enn det jeg synes var mindre interessant eller var mindre enig i. Når vi bruker kvalitative metoder så sikter vi mot å forstå og beskrive noe, ikke forklare eller predikere (Malterud, 2012, s. 19). Det må jeg være spesielt oppmerksom på i forhold til min forforståelse. Det kan være fristende å se etter årsakssammenhenger, bevisst eller ubevisst, men det er ikke vitenskapelig belegg for å finne årsakssammenhenger ved bruk av fokusgruppeintervju. Jeg kan derimot få en økt forståelse for fenomener, og det er også hensikten med dette arbeidet. Jeg har derfor vært bevisst i denne prosessen at målet er å beskrive, ikke finne årsakssammenhenger.

Jeg jobber utenom studiene med risikoutsatt ungdom i forhold til rus og sårbarhet i forhold til utenforskap, sosiale problemer, psykisk helse og lignende. Jeg er vant til å snakke med ungdom og har blant annet erfaring med dialogkafé med ungdom hvor jeg har sett verdien av at ungdom får diskutere og reflektere sammen i små grupper over tema de som angår dem. Disse erfaringene har også motivert meg til å snakke med ungdom om seksualitet og porno som forsker. Mye tverrfaglig psykososialt arbeid gjør at jeg også har god erfaring med å samarbeide med helsesykepleiere i skolene.

Kapittel 4: Funn/analyse

Analysen av materialet førte fram til fem hovedfunn. Tre tema som knytter seg til det første forskningsspørsmålet; 1) Tilgjengelighet og tidlig eksponering, 2) Porno favoriserer gutter, 3) Kort vei fra anerkjennelse til objekt. To tema som er knyttet opp mot det andre forskningsspørsmålet; 4) Mangelfull seksualundervisning i skolen, 5) Ønske om bedre betingelser for seksuallivet.

Tabell nr. 1 viser oversikt over temaene som ble valgt ut:

Forskningsspørsmål:	Tema:
1) Hvilke erfaringer og holdninger uttrykker unge jenter om hvordan seksualitet formidles gjennom porno?	1. Tilgjengelighet og eksponering
	2. Porno favoriserer gutter
	3. Kort vei fra anerkjennelse til objekt
2) Hvordan mener unge jenter at skolen formidler tema seksualitet og porno?	4. Mangelfull seksualundervisning i skolen
	5. Ønske om bedre betingelser for seksuallivet

Gjennom arbeidet med koding av data fant jeg at informantene ga uttrykk for ulike erfaringer og holdninger til tema. Noe ga de uttrykk for var bra, men det kom også fram mange erfaringer som ikke var så positive, og holdninger overfor både pornomateriale og skole som uttrykte misnøye mer enn positivitet. De unge jentene ønsket seg mer søkelys på følelser, og en formidling av seksualitet hvor forspill står mer i fokus. Både det som kom før og etter selve sexen var viktig mente de. De ønsket seg også bedre seksualundervisning og var i hovedsak kritisk til den tidlige eksponeringen av porno på digitale plattformer, lett tilgjengelig for barn og unge. Jeg kommer mer innpå de ulike erfaringene og holdningene under de enkelte temaene.

Tema 1: Tilgjengelighet og eksponering.

Flere informanter fortalte om tidlig eksponering og det var bred enighet blant informantene om at porno er «overalt» på digitale plattformer. Ikke alle ga uttrykk for at de så på porno, men alle kjente til det og flere var aktive brukere av porno på digitale plattformer. For å vise hvordan porno er umulig å unngå når en beveger seg på digitale plattformer kommer en av informantene med denne beskrivelsen av hvor tilgjengelig porno er: «Kan man unngå å bli forkjølet? Det bare skjer, ikke sant?».

Flere av informantene fortalte også om hvordan de tidlig ble eksponert for porno, uten at de aktivt søkte det opp, så tidlig som i syv til niårsalderen for noen. Når de først oppdaget det, ble det fristende å oppsøke mer:

Lisa: ..måten når jeg fant ut av det, var jo bare fordi jeg bare var på Youtube en dag og så bare plutselig kom det bare opp et eller annet og så bare tenkte jeg, hm, hva er dette og så trykket jeg inn på det og da var det gjort holdt jeg på å si.

Et par av informantene presenterte også dilemma knyttet til å bevege seg fritt på nettet versus å få begrensinger for å beskyttes:

Ida: Og så synes jeg og liksom det at, for eksempel de veldig unge da, så har jo de tilgang til veldig mye rart på internett, men så handler det litt om det dilemmaet, det at man ikke skal ha, altså de har jo et eget privatliv selv om de er unge, de skal jo ha et eget privatliv, de skal ikke bli overvåket av foreldrene sine, jeg hadde ikke synes det hadde vært greit i alle fall. At de ikke for eksempel skal lese alle meldingene.

Informantene sier også noe om at det er vanskelig å beskytte seg mot tidlig eksponering. Flere kjenner til at det er mulig å ha barnesikring på mobilen, men gir uttrykk for at de ikke vet helt hvordan det fungerer. Den kan uansett ikke beskyttes mot alt, og den sikrer ikke nødvendigvis det den var ment å sikre. Søker du porno så får du det opp over alt. Det er ikke bare på søkemotorene google eller Safari, men på de sosiale plattformene Tik Tok, Youtube, Snap Chat, Instagram og så videre.

Lisa: Jeg tenker at det blir veldig lett for små barn å gå inn på kanskje feile sider, med tanke på i hvert fall noen sider, i hvert fall spill har jeg merket, sånn dataspill, så er det veldig mye reklame på det. Det synes jeg i hvert fall kanskje ikke burde være der, med tanke på små barn gjerne som er 8 eller mindre enn det, som bare trykker der og der og så går de inn gjerne på det, sant.

Disse utsagnene kan tolkes som om det er noe deterministisk over det å bli eksponert for porno når en er på sosiale medier, det er ikke til å unngå. I forhold til tidlig eksponering er

barnesikring noe uklart, det er ikke sikkert at den beskytter mot det den skal. De unge vil også ha friheten sin og vil ikke bli kontrollert, samtidig som de ser at det ikke er så bra for de som er yngre.

Tema 2: Porno favoriserer gutter

Informanter i begge fokusgruppeintervjuene løftet frem ved flere anledninger under fokusgruppeintervjuene at gutter favoriseres i porno. De reagerer også på at pornoen ikke i større grad viser at de som deltar i videoen har gitt samtykke til det som skjer. En av informantene uttrykte det slik:

Flere av informantene forteller også om personlige seksuelle erfaringer hvor de opplever at deres behov ikke blir møtt, og også at samtykke ikke har blitt etterspurt når de har vært sammen med en gutt. «Ja, det er liksom bare rett på sak, ingen spørsmål. Ingen; går dette fint, går dette greit, kan jeg gjøre dette, det er ingenting av det. Som oftest.»

«..Og han, når vi skulle drive på sant, han var veldig på det at han bare kjørte på og han bare gjorde det han følte for og han bare gjorde det og det og det, uten å spørre meg.» Disse sitatene viser at informantene har erfaringer med manglende samtykke både i porno og i egne seksuelle erfaringer.

En av informantene reflekterer over om gutters manglende empati overfor jenter handler om at de kopierer hvordan kvinner blir behandlet i porno, eller om det har med at gutter liker å være dominant fordi det er slik det alltid har vært:

Linda: Jeg synes det er både og, for igjen, når de går inn på porno og ser at dette er sånn vi skal behandle kvinner, så det kan ha noe med det å gjøre, men det kan og være normalt for gutter å gå i den dominante posisjonen da, at de skal liksom, de har veldig lyst til å være på toppen av noe, hvis du skjønner hva jeg mener, å være den sterke, den som sjefer rundt. Sånn har det alltid vært. Så teit som det kan være så..

Selv om jenter ser porno uttrykker flere at de ikke opplever at pornoen retter seg mot dem og det er mye de skulle ønske var annerledes om de fikk bestemme. Noen informanter mente at jenter ser like mye porno som gutter, men de forteller ikke om det.

Informantene ganske samstemte på at pornoen retter seg mest mot menn. Noen av informantene sier at de ser heller på lesbisk porno enn å se på menn som får utløsning. Dette kan tyde på et savn av empati. Samtidig så viser det at en kan finne veier rundt den dominerende pornoen om en leter litt mer og kommer bakom det dominerende bildet. Pornografiske tekster gir ett litt annet bilde ifølge et par av informantene. Fortellerstemmen kan bringe inn ulike perspektiv, ikke bare guttens eller mannens opplevelse:

«Det blir skrevet ned og du kan se det fra deres side. Og du kan lese tankene til den personen og det er som oftest skrevet på en litt mer følelsesfull måte da.»

Lisa: I sånne sexnoveller så blir det forklart hvis det er noe som er feil og hvis det er noe som er riktig. Så ikke i alle, men i noen så er det sånn at hvis det er noe som skjer, som går gale, så forklarer de det bedre enn det de gjør i filmer.

Noen jenter har funnet strategier for å komme rundt dette med at porno innretter seg mot gutter. Det leter etter annet pornografisk materiale som er finnes, men ikke er det som først møter dem når de søker på nettet. Men det rådende blant informantene gikk på opplevelse av porno som noe som ikke er laget for jenter.

Eva: Jeg vil nå si det at veldig mange av jentene, selv om de ikke liker jenter, så ser de mer på lesbesex enn gutter som står der og gjør sitt. For vi er mer på den følelsen, okei, hun holder på å komme, vi vet hvordan den følelsen er, det er faktisk, ja, det hisser opp liksom. Mens de er mer på hva de gjør og liksom .. Jeg tror vi er mer på det der følelsesmessige, gir det mening?

To av informantene bruker beskrivelse at porno gir «et skjevt bilde», et uttrykk vi kan kjenne igjen fra rapporten til Redd Barna (2020). Sexnoveller ble som nevnt et alternativ til den visuelle pornoen: «..da kan du lage ditt eget bilde..» Informanten forteller at disse novellene i større grad gir rom for følelser og empati, for de forklarer hva de føler og når de føler det. Det

blir også forklart hvis noe er feil, og hvis det er noe som er riktig: «Så ikke i alle, men i noen så er det sånn at hvis det er noe som skjer, som går gale, så forklarer de det bedre enn det de gjør i filmer».

Tema 3: Kort vei fra anerkjennelse til objekt

I begge fokusgruppeintervjuene kom det fram narrativer rundt behov for anerkjennelse og opplevelse av objektivisering, og hvordan dette slår ulikt ut hos jenter og gutter. Det kom fram betraktninger på at mange jenter som sender nakenbilder gjør det etter søken om en form for bekreftelse. Det kom fram egne erfaringer med å bruke sex som bekreftelse. En av informantene uttrykker det slik:

Eva: Fordi då, igjen, det samme har liksom vært min situasjon, at jeg trenger anerkjennelse fra folk og derfor tenker jeg at den eneste måten jeg kan få anerkjennelse og at jeg ikke er stygg er gjennom sex. Og så, men etter det, når du da har pult sånn 8 stykker [...] så ender du opp med at du sier det til en person, og så sier den du har pult det til mange, du er bare en hore, igjen, med denne her objektiviseringen. Og da, da kommer det liksom fra alle kanter, fra folk som har pult deg, fra folk som ikke har pult deg, altså, fra deg selv, og da setter du deg selv inn i den rollen uten å tenke på det. Og det er jo på all måte ikke din feil.

Noen av deltakerne fortalte om dårlig selvbilde, og ga uttrykk for å gjøre seg seksuelt tilgjengelig, være seksuelt aktiv, ga selvtilliten en boost. Å være seksuelt attraktiv følte godt, men bare for en periode. Det å være seksuelt aktiv for en jente gir ikke samme status over tid som det gjør for gutter. Dette viste seg på flere områder. Jenter skal ikke ha lyst, da er de horer. Pornoen formidler at gutter skal være kåt, mens jenter skal være tilgjengelig. Informantene mente at gutter vet ikke hva som skal til for at jenter får orgasme, de har lite kunnskap om jenters seksualitet.

Det starter med behov for bekreftelse, via anerkjennelse, men veien videre til objektivering er kort. Noen informanter beskriver tap av selvrespekt underveis. En av informantene forteller om seksuell trakassering og tap av verdighet. «Jeg blir bare sett på som et objekt og nå er det gått så langt at nå bare er jeg et objekt så da får det bare være». Dette kan tolkes som avmakt og det at hun blir sosialisert inn i en rolle som objekt hvor hun kommer i en avmaktsposisjon.

Eva: når du blir fortalt noe, om igjen og om igjen og om igjen, så blir det til din realitet, då blir det, okei, noen har sagt om igjen og om igjen og om igjen at jeg er bare et objekt, jeg er bare noe pulbart, du er ikke noe mer for meg, så begynner det å bli min realitet.

Flere av informantene tematiserte opplevelsen av at jenter går fra anerkjennelse til objekt i sin seksuelle utforsking. Jenter blir kalt hore og bli utsatt for fordømmelse på en måte som ikke gutter blir, både fra omgivelsene og tilslutt fra seg selv. «Og så når du føler at du får den anerkjennelsen, så kan du plutselig høre fra andre sider at, ja men, hva faen, gutter bryr seg ikke hvordan du ser ut liksom, du er bare et *hull*.» Det må utfordrende for unge jenter å navigere i dette terrenget, med så motstridende forventninger.

Ida: Vi kan ikke si.., uten at vi er hore og vi ligger med hele verden på en måte. Og en gutt kan liksom si at han har ligget med 10 stykker, mens hvis en jente sier det så blir det sånn, ja men da er du hore, da har du ligget med hele verden liksom.

Lisa: Men jeg føler og at det er sånn at gutter kan gjøre hva de vil og pule hvor mange de vil og så blir det liksom, hva er det det heter, alle bare wow, shit du er kul..»

Ida: Ja! Men når jenter gjør det så er det æsj, du er slut, du er hore, du er sykt ekkel, du er løs, liksom.

Manglende grensesetting og objektivering kan føre til tap av verdighet:

«Altså jeg er en av de som har opplevd så mye seksuell trakassering og sånt at jeg må helt ærlig si at jeg har ikke verdighet lenger.» (Eva)

Ordet «pulbar» høres mest i ungdomsskolen ifølge informantene. En av informantene tar samfunnsperspektivet inn som en forklaring til ordet:

Sasha: Det som blir sagt «pulbar», det er egentlig bare på grunn av at gutter tenker at det bare er noen jenter som er på en måte verdt å pule, på grunn av at det er bare de som blir sett på som former eller, som blir sett på i samfunnet da, at det er det som er, at sånn skal jenter se ut da.

Kjønnsroller som slår ulikt ut for gutter og jenter på denne arenaen. Et språk som ikke refererer til verdighet og som er vanskelig å beskytte seg mot. Jenters søken etter anerkjennelse gjennom å gjøre seg seksuelt tilgjengelig fører raskt til tap av verdighet. Gutter får økt status som seksuelt aktive, mens jenter kun opplever dette i starten, det går ikke lang tid før atferden deres blir sett ned på og stigmatisert.

Tema 4: Mangelfull seksualundervisning i skolen

Temaet ble valgt fordi det gjenspeiler det andre forskningsspørsmålet og fordi det kom fram mange synspunkter rundt dette i begge fokusgruppene. Informantene mente at skolen er viktig for å gi seksualundervisning, men de har få gode erfaringer å vise til. De fleste viste til dårlige erfaringer, med et unntak hvor to sykepleiere hadde undervist:

Anne: For når jeg var på ungdomsskolen da hadde vi seksualundervisning og da fikk vi seksualundervisning av to sykepleiere. To ganske unge sykepleiere, og jeg synes det var en veldig god seksualundervisning. [...] For de tok med porno. De tok opp ting som normalt ikke blir tatt opp under normal..[...] Ja, altså de gikk liksom inn på alt, og hvis vi spurte om noe forskjellig, hvis vi spurte om det er vanlig å bli bundet opp i veggen oppned og pupper, forfra, bakfra og alt mulig. Så sa de, nei det er ikke vanlig, det er noen som ønsker det og det er noen som gjør det, men det er en fantasi, porno er en fantasi, og de var veldig klar på det at vi måtte vite at dette er en fantasi, dette er bare for at dere skal sitte og se på det og aldri tenke på det igjen.

De fleste informantene ga derimot kritiske tilbakemeldinger på skolens seksualundervisning.

Sasha: På skolen min var det en uke med uke 6. Men generelt hvordan jeg hadde det med skolen er det bare sånn; første undervisning snakket vi littegrann om det. Litt om hva vi ønsket å snakke om, men vi fikk bare snakke littegrann om det, bare sånn snakke

om det litt sånn tull og tøys og etter det ble det bare vanlig skole, så vi gikk ikke akkurat sånn inn i dybden på det.

Eva: «Vi hadde en lærer, og han var mann, vi hadde ikke, vi har ikke hatt seksualundervisning fordi at han ikke turte, rett og slett». Men de følgende sitatene speiler i større grad en bredde av uttalte holdninger til skolens bidrag til seksualundervisningen:

Eva: Altså at vi har en litt mer reflektert holdning over hva vi ser rundt dette, ja. Ja, sånn som disse spørsmålene her det gjør det jo litt mer normalisert da, sånn som vi gjør nå, vi får disse spørsmålene, så tenker vi over disse spørsmålene, sånn som vi ikke har gjort før da.

Marit: Hadde vi hatt bedre seksualundervisning så er det ikke sikkert at så mange unge hadde begynt å se porno liksom.

Eva: Eller om de har, normalisere det, ja men det er fullt lov, men dere MÅ være klar over sånn og sånn og sånn.

Marit: Ja, at de kan se på porno, men uten å få feil syn på hvordan det skal være.

Informantene mener også at skolen kan ha mer fokus på samtykke. Seksualundervisningen i skolen må formidle at sex er mer enn handling, følelser er også viktig. Seksualundervisningen er for heteroseksuell og kommer til kort når det gjelder følelser:

Berit: I 6 klasse så hadde vi en dag hvor helsesøster kom og snakket med oss og så hadde vi i 9. klasse på ungdomsskolen. Og begge ganger var det på en måte veldig sånn, jente gutt, hva de gjør sammen og så anatomien. Og så var det litt om prevensjonsmidler og det var det. Det var liksom ikke noe snakk om at det kunne være jente og jente, gutt og gutt, altså sånne ting. [...] Jeg føler ikke det er oppdatert til tiden vi lever i nå. Jeg føler at det er det samme som når mine foreldre gikk på skolen liksom.

Linda: Jeg kan jo tilføye slik som Berit sier at det er jo egentlig bare anatomi og prevensjon og de greiene, men sex handler jo om mye mer enn bare handlingen en

har med å gjøre, det er jo mye mer enn anatomi, det er mye følelser som er tilknyttet det liksom, og hvis en ikke gjør det på riktig måte så det føles som overfall eller overgrep, og så kan det få negativt utfall etterpå. Det er liksom egentlig ganske mye bak sex.

Seksualundervisningen kommer ikke inn i dybden, får ikke diskutere og reflektere, utrygge lærere gjør at en mister undervisning, undervisningen tar ikke opp i seg følelser som kan ha betydning både for relasjoner, glede ved sex, trygghet på seg selv, og forebygge overgrep. Undervisningen er fortsatt heteronormativ og ikke oppdatert til tiden vi lever i.

Tema 5: Ønske om bedre betingelser for seksuallivet

Å speile informanters innspill til hva som kan gi bedre betingelser for å håndtere og forstå hvordan seksualitet blir presentert porno, kan gi informasjon om hvordan undervisning kan legges opp. I fokusgruppeintervjuene kom det fram at veldig få av jentene snakket med andre om porno. Det er flaut og tabu og ikke så lett å finne passende anledninger til å tematisere det. Likevel ga de fleste av informantene uttrykk for at de verdsatte å snakke om det i fokusgruppeintervjuet: Lisa: «Jeg synes det er et sunt tema å ta opp egentlig.»

Ifølge informantene så skal sex være nytelse, glede og samtykke, det skal være enighet og kommunikasjon. Et godt minne. Man skal kunne le sammen, være trygge på hverandre og ikke ha prestasjonsangst.

Berit: Jeg tror at hvis du søker lenge nok så kan du finne noe som kan hjelpe jenter, men jeg føler at på en måte det første du ser er kun jenten skal tilfredsstille gutten.

Berit: Det skal også være sånn at man skal kunne si ifra om alt, det trenger ikke nødvendigvis være stopp, men at man kan si ifra om alt; for eksempel å bytte posisjoner, at en får krampe eller vondt, eller et eller annet, at det skal være helt naturlig å kunne si.

Kapittel 5: Drøfting

Temaene jeg kom fram til gjennom analysen var: 1) Tilgjengelighet og tidlig eksponering, 2) Porno favoriserer gutter, 3) Kort vei fra anerkjennelse til objekt. 4) Mangelfull seksualundervisning i skolen, 5) Ønske om bedre betingelser for seksuallivet.

Analysen viser at for de unge jentene skjer eksponeringen for porno tidlig og det er vanskelig å unngå det. Mye av den seksualiteten som blir presentert oppfattes å ha søkelys på gutters seksualitet og seksuelle behov. Det er sjelden en ser forspill eller kos i etterkant av sexen og til tross for mye grenseoverskridende behandling av kvinner så er samtykke sjelden et tema i porno. Flere informanter fortalte at samtykke sjelden var et tema når de var sammen med gutter ellers også. Ting bare skjer. De ga uttrykk for at gutter må ta en rolle som den sterke og at det er vanskelig for gutter å vise seg sårbar eller underdanig. Disse hovedpoengene fra funnene jeg vil diskutere videre: Ivaretagelse av barn og unges rettigheter, unge jenters rett til deltakelse og empowerment gjennom bedre undervisning. Til slutt i dette kapittelet vil jeg beskrive noen metodologiske utfordringer.

5.1. Barn og unges rettigheter

Når en først har oppdaget porno på digitale plattformer som barn, og fristelsen blir for stor, er nysgjerrigheten motivasjon til å søke videre. Redd Barna mener at det er et stort behov for at barn i større grad vernes mot pornografisk innhold på nettet. De ber myndighetene ansvarliggjøre pornobransjen og nettaktører til å utvikle teknologiske løsninger for å hindre tilgang for barn under 18 år. (Redd Barna, 2020, s. 6). I samfunnsarbeid må vi se det som skjer på individnivå i sammenheng med det som skjer på kollektivt nivå. Ife (2001) viser hvordan en må ha både en deduktiv tilnærming og en induktiv tilnærming når menneskerettighetsperspektivet legges til grunn for arbeidet. Deduktiv hvor en tar utgangspunkt i menneskerettighetene og ser hvilke implikasjoner det har for praksis. Induktiv der hvor en tar utgangspunkt i enkeltindividets opplevelser og setter dette i sammenheng med samfunnspektiv. (Ife, 2021, i Hutchinson, 2018, s. 56). I denne sammenheng kan en spørre seg om lover og rettigheter er i tråd med menneskerettighetene. Frøvik og Torstensen (2021, s. 158) skriver at deres erfaring er at flertallet av ungdommer selv ønsker pornofilter, spesielt

med tanke på å beskytte de yngste barna. Blant mine informanter var det mange som ga uttrykk for at de yngste trenger bedre beskyttelse enn det de får i dag.

Det er også viktig å ivareta at unge skal ha rett til frihet til å ta egne valg. Men den friheten skal ikke være noe kommersielle aktører skyver foran seg for å tjene penger. Rapporten «Søte jenter og tøffe gutter» viser at norsk forskning har avdekket at barn (definert her som under 18 år) blir utsatt for «høyst sofistikerte og ofte skjulte markedsføringsstrategier» (Sifo 2019). Slik det er i dag har ikke myndighetene laget reguleringer, det er opp til foreldrene selv å følge opp. Frøvik og Torstensen (2021, s. 158) kan ikke se at det finnes gode argumenter mot pornofilter, men mener at det er økonomiske interesser i IT-bransjen, politiske interesser og ressursbruk som er årsaken til at tiltak ikke iverksettes. Slik det er i dag er det individets selvstyring som gjelder, og fenomenet kan ses i sammenheng med det Foucault kaller governmentality. Styringen skjer ved at den rettes mot individets selvstyring. Han mener at dette er en spesielt viktig styringsform i det moderne liberale samfunnet. (Askheim, 2012, s. 88). Å vise motstand mot porno blir vanskelig når de som utsettes for makt ikke ser innretningene i hvordan makten utøves.

5.2 Unge jenters rett til deltakelse

I samfunnsarbeid er medvirkning og samarbeid med de berørte en forutsetning. Å få opp et engasjement for å avvise undertrykkelse involverer en prosess av det som Freire kaller «conscientisation». Da blir en bevisst på hvordan undertrykkelsen virker og hvordan den blir reproduisert i og gjennom daglige interaksjoner (Dominelli, 2002, s. 13). Det gir et viktig utgangspunkt for medvirkning. Bevisstgjøring må til for å avsløre det undertrykkende språket slik det framstilles i konfliktteorien. Hvordan framstiller myndighetene det når de ikke setter inn tiltak? Det å gi styrket undervisning er bra, men det er å sette inn tiltak på individ- og gruppe nivå, ikke gjøre endringer på strukturelt nivå. Som Sifo-rapporten (2021) viser så er kommersielle aktørers moral verdt å stille spørsmål med. Selv om rapporten ikke tar direkte for seg porno, så er digitale plattformer et tema.

Å søke opp spørsmål om seksualitet på nettet gir ikke refleksjon med andre. Maktmobilisering skjer sammen med andre. De unge jentene må få sin rett til likeverdig deltakelse på de

arenaen som de naturlig opererer på. «I Norge vektlegges menneskerettighetene sterkt, og vi ser oss selv som et land med stor respekt for disse grunnleggende rettighetene» (Hutchinson, 2018, s. 55). Menneskerettighetene er ikke juridisk bindende, men representerer en moralsk forpliktelse. Hvilken betydning kan det ha i denne sammenheng? Flere etterlyser nettopp det moralske fraværet. Kan det moralske fraværet i debatten ha noe å si her? Det er i refleksjonene at moral kan bli et tema (Vetlesen 2006, s. 18). Hvem er det som har et moralsk problem? Er det industrien, eller er det de ungdommene som skal orientere seg i det landskapet de har fått tildelt via digitale plattformer.

For å kunne avsløre det undertrykkende mekanismene i porno så må bevisstgjøring til. Konfliktteorien peker på hvordan bevisstgjøring av hvordan eget liv er koblet til miljø- og samfunnsmessige forhold og hvor det arbeides med sosiale endringer, vil føre til frigjøring av individ og grupper (Hutchinson, og Oltedal, 2017, s. 84). I konfliktteoretiske praksisteorier forutsettes det at det kan skje diskriminering av personer eller grupper. Det vil være galt å si at seksualitet gjennom porno er «universelt» utformet når det har et språk som systematisk nedgraderer den ene parten. Diskriminering uttrykkes i konfliktteorien som en rådende diskurs av de dominerende klasser som oppfattes som sannhet, og den tas for gitt (Hutchinson og Oltedal, 2017, s. 84) I prosesser som fremmer empowerment er det viktig å lære seg å stå imot fornedring og ydmykelser. Kan vi lære noe av Pippi Langstrømpe, spør Starrin. Kan unge jenter i likhet med Pippi Langstrømpe lære seg til å «ikke ta imot dritt»? (Starrin, 2007, s. 68).

Funnene indikerer at det er ulike forventninger til kjønn. Connell snakker om den globale dimensjonen. Argumenter om at maskuliniteten bør endre seg kommer ofte til kort, i troen på at menn ikke kan endre seg, så det er nytteløst eller til og med farlig å forsøke Connell, s. 45).

Det som starter med behov for anerkjennelse ender opp med tap av verdighet. Informantene gir uttrykk for at det er andre forventninger til gutter enn jenter. Gutter kan ligge rundt, men

det kan ikke jentene. Det er dette Beauvoir kaller situasjon. Til tross for at både menn og kvinner fødes frie vil kvinners kropp være bundet opp av historie og ikke ha samme frihet som mannen (Mortensen et al., 2008, s. 37). Butler på sin side vil si at kjønn ikke er noe vi er, men vi blir. Kjønn er performativt (Mortensen et al., 2008, s. 74). Det er kulturen og strukturene som former oss og definerer oss.

Har en person over tid befunnet seg i en vanskelig livssituasjon, kan en ha utviklet tanker om at ingenting nytter, det finnes ingen vei ut. En slik forståelse vil kunne føre til at en ikke søker å få til endring. Da må troen løftes fram igjen eller gjenvinnes gjennom dialog med andre. «I dialogen ser man kritisk på de sammenhengene den egne livssituasjonen inngår i» (Hutchinson, 2018, s 20)

«Eva» forteller at hun gir etter og definerer seg selv som objekt til slutt. Når en opplever avmakt over tid, så vil opplevelsen av å være mindreverdig være en oppfatning en tar innover seg. Rådende bilder og oppfatninger av en selv som mindreverdig og en opplevelse av ikke å finne veien ut av det, kan bidra til at en blir fastholdt i en avmaktssposisjon. (Hutchinson og Oltedal, 2017, s.88 - 89). Men unge jenter finner også sine egne veier i hvordan de skal håndtere undertrykkelse i mainstream-porno. Noen leiter litt mer og finner porno, eksempelvis lesbisk porno, som de finner mer interessant og opphissende å se på. Andre lar være å se porno. Det er heller ikke slik at alle gutter er negativt preget av å se porno, selv om flere av informantene hadde negative erfaringer med flere gutter.

I 2006 ble likestilling som verdigrunnlag nedfelt i Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Det innebar blant annet at «Barnehagen skal oppdra barn til å møte og skape et likestilt samfunn» (Kunnskapsdepartementet, 2006b, s. 5). (Rammeplan for barnehagens innhold). Barns rett til medvirkning står også som en sentral verdi. Medvirkning forutsetter tid og rom for åpen og ærlig refleksjon, solidaritet og nestekjærlighet. Vi vet at holdninger dannes tidlig (..) og her ligger et viktig grunnarbeid for å ruste barn til å møte en kjønnert verden. Men er det bare på individnivå at arbeidet skal gjøres? Likestillingsloven stiller krav til kommersielle

aktører.

Ungdommene i undersøkelsen til Redd Barna uttaler at de synes det er for mye tilgjengelig og for mye vold (Redd Barna undersøkelsen, 2020). Dette bekreftes av mine informanter. Er endringer på makronivå relevant for ungdom? Hva innebærer deltakelse for disse ungdommene? Hvem blir frigjort, og hva blir de frigjort til? I dette tilfelle slik det er beskrevet i denne oppgaven er det ungdommer som blir frigjort til å si sin mening om forhold som påvirker deres hverdag og deres relasjoner til hverandre. Men også få forståelse for påvirkninger, og andre bakenforliggende årsaker og interesser til porno på nett. Når unges identitet er flytende og i endring, så gir det grunn til å reflektere over hvilken betydning pornografi kan ha for deres identitetsutvikling. Forming av identitet omfatter også at en differensierer seg fra andre. Konsekvensen blir at utforming av identiteten også innebærer ekskludering som en integrert dimensjon av en persons utvikling. Derfor vil utforming av ens identitet være avhengig av å skape og opprettholde forskjeller (Dominelli, 2002, s. 41).

Ifølge forskning så er det en økende tendens til at ungdom utsetter hverandre for seksualisert vold (Barneombudets rapport, s. 8). Ungdataundersøkelsen viser også at en god del ungdommer er utsatt for seksuell trakassering av jevnaldrende og at jenter er mer utsatt enn gutter. Blant annet har nærmere en av fire jenter på videregående opplevd å bli befølt på en seksuell måte mot sin vilje (Ungdata, 2019). Er ungdommene i stand til å sette dette i sammenheng med påvirkninger fra seksualisert budskap via pornografi på nett og i andre media?

Tilgang på porno for barn og unge kan ha en stor innvirkning på deres liv. Kontekst på makronivå har en stor innvirkning på unges liv (identitetsutvikling) og kan ha betydning for en stor del av problemene de står overfor; skam, identitetsforvirring, shaming, voldelig og skadelige seksuell utprøving, forskyving av hva som er normalt, vrangforestillinger for hva som er normal seksuell omgang, overgrep mellom jevnaldrende. Dominelli hevder at til en viss grad, så kan en si at sosialarbeiderens mislykkede forsøk på å hjelpe kan forstås som et resultat av en spesiell form for sosialt arbeids praksis som ikke forholder seg til makronivå tema når hen jobber med enkeltpersoner (Dominelli, 2002, s. 165).

For at ungdom som enkeltpersoner og som føler avmakt i en vanskelig situasjon skal kunne se muligheten for endring må de få input utenfra. Hensikten med en slik intervensjon vil være å sette ungdommen i stand til å føle håp for sine muligheter og mer personlig kontroll av sitt liv, vise vei til at hen selv kan løse sine utfordringer, og støtte henne i å få tilgang på andre sosiale ressurser. Selv om ungdommen primært er en del av sin lokale/nære miljø/tilværelse, vil noen av problemene hen må adressere ha linker til mer globale og strukturelle mangler, for eksempel manglende rammer på sosiale media, manglende regelverk og hindringer for deling av pornografisk innhold, medias ansvarsfraskrivelser. Dominelli mener at sosialarbeidere kan hjelpe enkeltpersoner i å lage forbindelse mellom slike forhold og den enkeltes spesielle situasjon (Dominelli, 2002, s. 166).

Til tross for ulike muligheter til å sette opp sperrer på barn og unges mobiler via abonnement og nettverksoperatører, så vil den unge kunne se porno hos en venn, eller de unge har flere teknologiske ferdigheter enn sine foresatte så de kommer seg rundt slike hindringer. Det har vært gjort forsøk på å gjøre pornoen mindre tilgjengelig på nettet på et overordnet plan. I England har myndighetene jobbet fram et lovforslag om såkalt pornofilter, men det ble stoppet i EU. «Tilhengere av ytringsfrihet og liberal sex-politikk over hele Europa kunne puste lettet ut i går.» skrev It-avisen på sin nettside 13. mars 2013. Det ble ikke pornoforbud i Europa. Dersom forslaget om pornofilter hadde kommet gjennom så hadde alle internett-leverandører til private hjem måtte ha pornofilter som hovedinnstilling, og fjerning krevde at en tok aktivt kontakt med leverandøren. Psykolog Svein Øverland mener at pornofilter ikke er løsningen. Han har bidratt til Redd Barna rapport om ungdoms perspektiv på porno som ble publisert i mai i år. Vi må erkjenne at motparten er en milliardindustri. Det vi kan og må gjøre er å reflektere med ungdom, men er han (Nettavisen, 2020).

Når ungdom forstår dynamikken av hvordan krefter på makronivå påvirker forhold i hverdagen i ungdoms situasjoner hvor de eksponeres for pornografi på mikronivå, kan ungdom selv begynne å forstå forbindelsen mellom strukturelle forandringer og egen opplevelse av verdiløshet som ungdom/venn/kjæreste. Ved oppnåelse av denne forståelsen vil det bli lettere for ungdommen å begynne og forholde seg til sin egen undertrykkelse av andre/eller å bli undertrykket/seksuelt utnyttet/dele nudes med andre som ikke har bedt om

det, ta ansvar for sin atferd, og adressere sin opplevelse av selv å bli undertrykt. Gjøre framgang ved å stake ut kursen for et bedre liv vil muligens være mer lett tilrettelagt dersom ungdommene ble engasjert i handling med andre ungdommer med lignende problemer og som deler hens forståelse av verden. (Dominelli, 2002, s. 166).

På et mer verdslig nivå vil postmoderne perspektiv indikere at de unges liv er forankret i hverdagslivets rutiner og samhandling med andre. De unge går ikke inn for å endre maktrelasjoner på makronivå. Å sette søkelys på utfordringer på mikronivå er empowering for unge jenter fordi dette er hvor de kan utøve mest kontroll, et poeng som de som tar seg mål av å endre storskala endringer ser ut til ikke å la seg notere av, ikke tar inn over seg. Men de som praktiserer ikke undertrykkende praksis kan ikke ignorere noen av dimensjonene. Dersom de ikke setter i sammenheng begge dimensjonene; makro- og mikronivåene i både analyse og praksis, og begynner der hvor den unge er nå, som vil de sannsynligvis ikke komme langt i endringsprosessen. (Dominelli, 2002, s. 164.)

Silje Berggrav, prosjektleder for Redd Barna-undersøkelsen «Et skada bilde av hvordan sex ser ut» sier at ungdommene forteller at de føler seg bombardert av pornografisk innhold på nettet. Ungdommene forteller også at det er lett å komme over aggressiv og voldelig porno, som incest, tvang og voldtekt. Berggrav sier hun er bekymret over sammenhengen mellom porno og krenkende seksuelle handlinger (Nettavisen, 2020).

Tilgang på porno for barn og unge kan ha en stor innvirkning på livene deres. Kontekst på makronivå har en stor innvirkning på unges liv (identitetsutvikling) og kan ha betydning for en stor del av problemene de står overfor; skam, identitetsforvirring, shaming, voldelig og skadelige seksuell utprøving, forskyving av hva som er normalt, vrangforestillinger for hva som er normal seksuell omgang, overgrep mellom jevnaldrende. Dominelli hevder at til en viss grad, så kan en si at sosialarbeiderens mislykkede forsøk på å hjelpe kan forstås som et resultat av en spesiell form for sosialt arbeids praksis som ikke forholder seg til makronivå tema når hen jobber med enkeltpersoner (Dominelli, s. 165).

Freire hevder at de som uttrykker tvil om hvorvidt bevisstgjøring vil være frigjørende, tror at de som blir undertrykket har det best i sin uvitenhet om undertrykkelsen. Freire mener

derimot at «Bevisstgjøring gjør det tvert imot mulig for menneskene å gå inn i den historiske prosess som subjekter» (Freire, 2018, s. 19).

Freire formidlet en «frigjørende pedagogikk» hvor han trodde at alle mennesker var i stand til å betrakte sin tilværelse kritisk i dialog med andre, uansett hvor «uvitende» eller pasifisert det måtte være av «den tause kulturen» (Hutchinson, 2003, s. 143). Ungdom selv ønsker mer undervisning om sex og seksualitet. Redd Barna mener at skolen bør bidra til at eleven utvikler kritisk porno-leseferdighet. Kritisk pornoforståelse vil også si kunnskap om pornoindustrien og forståelse av hvordan den profitterer på at seksualitet er en sterk drivkraft hos alle mennesker (Redd Barna, 2020, s. 43). Økt kunnskap gjennom dialog er frigjørende mener Freire. Han mener videre at oppdagelse av sammenhenger ikke bare kan være intellektuell men må følges opp av handling. I dette perspektivet kan en tenke at refleksjon gjennom økt dialog og kunnskap i seksualundervisning på skolen, kan føre til at ungdom selv i større grad krever grenser for eksponering av porno som de er utsatt for, dersom de blir satt i stand til å forstå sammenhengene. Fra august 2020 kom det nye lærerplaner i norsk grunnskole, kalt Fagfornyelsen 2020. Fagfornyelsen fremmer kritisk tenkning og etisk bevissthet hos ungdom. Da blir det viktig at dette skjer på en undervisningsmåte som skaper dialog og refleksjon og ikke det Freire kaller «bank-undervisning» (Freire, 1999, s. 77).

Hvordan kan lokale, nasjonale og globale krefter være mobiliseringsressurser for folk, og hvordan kan de fungere som hemmende strukturer? Michel Foucault var opptatt av usynlig makt og hvordan makt utøves mot mennesker i det daglige i konkrete situasjoner. Sentralt hos Foucault er produktiv makt, det vil si at makt brukes til å skape eller konstruere bestemte oppfatninger og kapasiteter hos individet og gjøre det i stand til å handle på bestemte måter (Askheim, s. 84-85). Unge jenter som er utgangspunktet i denne oppgaven er formelt sett frie individer, men ifølge Foucault sin maktanalyse, vil påvirkninger gjennom eksponering for pornografisk materiale kunne konstruere bestemte oppfatninger, for eksempel i forhold til seksuelle forventninger som ikke er realistiske eller har rot i virkeligheten. Informantene i min studie forteller at..... Dette bekrefter det ungdommene svarte i Redd Barna-undersøkelsen om at pornografi kan påvirke seksualvaner og holdninger på en måte de selv oppfatter som negativt og kan skape forventninger og press om hvordan sex skal være (Redd Barna, 2020, s.

4).

Praktisk-teoretisk verktøy er en god læringsplattform. I Redd Barna sin rapport ble det brukt fokusgruppeintervjuer med ungdom. Dette var samtaler med ungdom i forskningssammenheng. For å fremme deltakelse kan deltakerdemokratiske verktøy som dialogkafé brukes. I undervisningssammenheng kan en for eksempel bruke dialogkafé for å fremme refleksjon, dialog og kritisk tenkning (Ledwith og Springett, 2010, s. 144 – 145).

I tillegg til at de voksne har et ansvar for å snakke med dem, mener også ungdommene at skolen gjennom seksualundervisningen bør bidra med å lære unge om mer kritisk forståelse av porno, såkalt «porno-leseferdighet» (Redd Barna, 2020).

Det er uheldig at kjønnsstereotyp markedsføring og reklame får selv barn og unge til å reagere negativt. Det gjelder både gutter og jenter og den kjønnede markedsføringen kan få uheldige konsekvenser både for barn og unge. (NOU 2019: 19, s. 197)

Barneombudet mener at myndighetene har plikt til å ivareta barn og unges rettigheter også i digitale miljø, det er ikke noe myndighetene kan velge bort å ta ansvar for. Derfor er det nødvendig med en økt innsats for at barns rettigheter skal oppfylles, også i digitale medier, mener Barneombudet (Barneombudet, «Ungdom om digitale medier», 2019).

Mye av sosiologien handler om det vekslende spillet mellom mennesker og samfunnsordninger og ulike retninger ser det forskjellig. For eksempel vil noen vektlegge menneskers handlefrihet og evne til selv å utforme det sosiale liv, mens andre vil mene at hvordan vi organiserer samfunnet og de sosiale miljøene vil ha stor betydning for hvordan folk handler og tenker (Repstad, 2000, s. 25).

5.3 Empowerment gjennom bedre undervisning

Unge medvirkning henger sammen med hvordan man forstår og arbeider med likestilling og likeverd i skolen.

Informantene uttrykker at skolen gir lite eller ingen undervisning om porno og følelser knyttet til seksualitet i seksualundervisningen. Undervisningen beskrives som mangelfull og med fokus på det tekniske og biologiske. Både i porno og skoleundervisning er heterofil seksualitet normen. Behovet og ønsket om refleksjoner rundt seksualitet og porno er overførbart til andre arenaer. Freire fremmer dette som en endret undervisning i skolesystemet som sådan.

Porno som tema barn og unge må få snakke om må løftes fram flere steder. Boka «Pornopratt» og RVTS sitt nye kursopplegg «Play it Right» utviklet spesielt med tanke på skadelig seksuell atferd blant unge. Ut ifra funnene framstår skolen sin seksualundervisning som heteronormativ, usikre lærere og for lite fokus på følelser. Å gis mulighet til å kunne reflektere og snakke sammen om porno, egne erfaringer og holdninger gir bedre betingelser for unge jenters seksualitet. En dialogbasert undervisning er en god måte å støtte opp under ikke-undertrykkende praksis.

Ekspertgruppen til Barneombudet mener det at ungdom deler nakenbilder har sammenheng med det de har lært om sex. Her trekkes det fram manglende eller dårlig seksualundervisning i skolen (Barneombudet, 2019). Skolen framstilles som uvitende og opplæringen lite relevant. Det digitale er fraværende i seksualundervisningen (Barneombudet, 2019). Helsedirektoratet gir en sterk anbefaling om at skolehelsetjenesten skal tilby seg å bidra i skolens undervisning om seksuell helse. I tillegg til at undervisningen bør være alderstilpasset og ses i sammenheng med skolens læreplaner, skal undervisningen sikre at barn og unge får nødvendig kunnskap og handlingskompetanse om seksuell helse. Undervisningen bør også bidra til å forebygge seksuelle overgrep (Helsedirektoratet, 2017, s. 1). Undervisning i seksuell helse må ses i sammenheng med skolens opplæring i livsmestring og elevene må gis muligheter til refleksjon. Mulighet til refleksjon rundt relasjoner, følelser, verdier, holdninger, identitet, alkohol og grenser vektlegges som viktig for å kunne tilegne seg grunnleggende ferdigheter. Videre så skal undervisning om seksuell helse være variert. (Helsedirektoratet, 2017, s. 2). I fjor kom det nye læreplaner og kompetansemål i samfunnsfag. Alderstilpasset mål for undervisningen og evne til å undre seg og rom for refleksjon står sentralt. På 2. trinn vektlegges samtale om

følelser, kropp, kjønn og seksualitet. Hvordan egne og andres grenser skal uttrykkes og respekteres er også tema her. På 4. trinn er mål for opplæringen samtale om «identitet, mangfold og fellesskap og reflektere over korleis det kan opplevast ikke å vere ein del av fellesskapet». På 7. trinn følges det opp med kompetansemålet å «reflektere over variasjoner i identitetar, seksuell orientering og kjønnsuttrykk, og egne og andre sine grenser knytte til kjensler, kropp, kjønn og seksualitet og drøfte kva ein kan gjere om grenser blir brotne». På 10. trinn er det ikke så uttalt kompetansemål på seksualitet og kjønn, men mer på identitet, grenser og uønskede hendelser (Udir, 2020, s. 6-11). Dette kan jo synes som om grunnskolen i hvert fall beveger seg i riktig retning mot å gi en bedre seksualundervisning.

Noen av informantene satt også ord på det at gutter er dominante og undret seg over om dette kom av påvirkning fra porno (miljø) eller fra at det alltid har vært sånn og de kan ikke noe for det (arv og determinisme). Nyere maskulinitetsforskning viser at menn ikke er varig forpliktet til å følge et spesielt mønster av maskulinitet (Connell, 2005, s. 45). I så tilfelle vil porno kunne være en sterkt miljøfaktor for at unge gutter og menn blir hengende i en maskulinitetsforståelse som hindrer dem i å ha respektfulle, likeverdige, seksuelle relasjoner til andre.

5.4 Metodologiske utfordringer

Thornquist beskriver hvordan våre ontologiske og epistemologiske grunnleggende antagelser får oss til å stille en form for spørsmål, men ser bort i fra andre. Våre oppfatninger og tankemodeller styrer blikket vårt og har betydning for hva vi mener er interessant og viktig. Dette påvirker også hva vi mener er gyldig kunnskap og hvordan vi systematisk utvikler ny kunnskap (Thorquist, 2018, s. 17). Det at jeg har valgt teoretiske utgangspunkt gjør at jeg låser blikket mitt til disse perspektivene og unnlater å se problemstillinger fra andre teoretiske perspektiv. Det er naturlig at dette skjer, men det er viktig å være oppmerksom på og reflektere over hvilke implikasjoner det kan gi. Ulike forhold kan påvirke den vitenskapelige kvaliteten i prosjekter med fokusgruppedesign. (Malterud, 2012, s 20). Malterud fremhever videre viktigheten av kritisk refleksjon og intersubjektivitet i alle forskningsprosjekt, for at andre skal få innsikt i premisser og prosess (2012, s. 18).

Malterud påpeker at nybegynnere ofte har for mange og detaljerte spørsmål enn det som er hensiktsmessig (Malterud, 2012, s. 33). Det kan jeg kjenne meg igjen i, men heldigvis kom deltakerne inn på mye av det når samtalen først var i gang, så det gikk fint å komme gjennom i løpet av den oppsatte tiden. Gjennom grundig forarbeid ble intervjuguiden drøftet underveis i veiledning, jeg leste andre eksempler på intervjuguiden og gjorde en del bearbeidelser før jeg vurderte at spørsmålene dekket det jeg ønsket å undersøke.

Fokusgruppeintervju var en nyttig måte å reflektere sammen med informantene på for å få fram deres erfaringer og holdninger. Det kunne vært interessant å hatt flere fokusgruppeintervjuer med samme gruppe, for erfaringen var at for flere av informantene så settes det i gang en bevisstgjøringsprosess som kunne vært interessant å følge opp videre. Erfaringen med mine informanter er at dette er et tema de opplevde ble snakket for lite om, men som de opplevde berørte seg i stor grad, både direkte og indirekte. Derfor er mine anbefalinger videre at det gjøres flere tilsvarende studier, men da inkludere gutter, og også ta med et komparativt perspektiv.

Metodisk så følger det av oppgaven at det er behov for videre forskning på feltet. De fleste samfunnsforskere vil mene at både kvalitative- og kvantitative tilnærminger er viktig for å få en bredt sammensatt forskning og ofte vil en kombinasjon være hensiktsmessig, dersom det er ressurser til det (Tjora, 2021, s. 26). På dette feltet som denne oppgaven tar for seg så kan det synes som om det er gjort en god del kvantitativ forskning til offentlige utredninger og rapporter som NOUer, Ungdata og lignende. Mens den kvalitative forskningen er gjort av forskere som selv gir ut artikler, eller i kraft av utdanningsinstitusjon eller lignende, eller ideelle organisasjoner som Redd Barna. På grunn av mange uavklarte problemstillinger i forhold til om barn og unge får god nok beskyttelse, god nok forståelse for det de får tilgang til av gjennom pornografisk innhold på nettet, sett i lys av menneskerettighetene er det behov for mer forskning. Men det er også behov for kontinuerlig forskning fordi det skjer så raske

endringer på digitale plattformer, og porno må også ses i en større kontekst, mye reklame er seksualisert, det gjelder også spillefilmer og serier.

Det er også viktig at det utvikles teori på feltet. Boka «Pornopratt» som kom i høst og som kanskje er det første i sitt slag er et viktig bidrag til refleksjon og for voksne til å hjelpe barn og unge til å sette ord på opplevelser og forstå mer rundt seksualitet og porno i en digitalisert hverdag. Dette sammen med en forbedret seksualundervisning som tar de unge mer på alvor vil kunne bidra til en bedre praksis (Frøvik og Torstensen, 2021, RVTS Øst, 2021).

Siden tema seksualitet generelt og kanskje porno spesielt blir oppfattet som tabubelagt og flaut å snakke om, så kan det være at valg av individuelle intervju går foran gruppeintervju fordi en tenker at det skal være tryggere for informanten å åpne seg. På den annen side så skal intervjuer være ganske trygg på seg selv for å snakke med bare en informant om seksualitet, for da har en ikke flere å spille på. Nettopp det å snakke med informanter i en gruppe om et slikt tema og ikke individuelt var noe flere av informantene selv uttrykt at de ønsket mer av. Ingen som motsa seg dette.

Kapittel 6: Avslutning

Jeg velger å avslutningsvis ta med det som Frøvik og Torstensen innleder med i sin bok «Pornopratt»: «Uavhengig av årsaken er det ingen tvil om at vi skylder barn og ungdom å konfrontere denne aksepten som preger en hel voksenverden» (Frøvik og Torstensen, 2021, s. 8). Til videre forskning vil det nettopp det være viktig å gå mere inn i, å forske mer på årsakssammenhenger til hvorfor denne omfattende aksepten finner sted. Denne oppgaven og mine informanter bekrefter i hvert fall at mye ved formidling av seksualitet gjennom porno oppleves problematisk og bør forskes mer på.

«Samfunnsarbeideren medvirker til å bygge fruktbare fellesskap mellom dem det gjelder for å identifisere utfordringer, mobilisere ressurser og iverksette tiltak» (Henriksbø og Sudmann, 2011, s 51). Hvis vi skal se på samfunnsarbeideren som metode for økt deltakelse i endringsarbeid, så vil denne undersøkelsen og videre arbeid gjennom bevisstgjøring føre til deltakelse fra ungdommene selv som kan bidra til endring. Deltakerdemokratiske metoder slik Ledwidt og Springett (2010) og Türunen (2013) gir beskrivelser av, kan være nyttig å ta inn i seksualundervisning i skolen. Det er forhåpentligvis den retningen vi ser skolen tar nå med ny Overordnet del, hvor deltakelse, medbestemmelse og demokrati er sentrale idealer.

Pulbar er et trist begrep.

Når jenters savn etter å snakke mer om porno framstår som en betingelse for at de skal bli bevisste og myndiggjøres til å sette seg selv først, sette grenser og bringe sin egen seksualitet fram i lyset, kan det gi retning for videre arbeid.

Referanser

Aadland, E. (1998): *Etikk for helse- og sosialarbeidarar*. Gjøvik: Det Norske Samlaget. 3. utgave.

Askheim, O. P. (2012): *Empowerment I helse- og sosialfaglig arbeid – floskel, styringsverktøy eller frigjøringsstrategi?* Oslo: Gyldendal forlag.

Børjeson, Forstå sosialt arbete?

Barneombudet (2019): *Ungdom om digitale medier*. Hentet fra

<https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrappporter/Ungdom-om-digitale-medier.pdf>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) (2021, 4. januar): *Ung.no – Kvalitetssikret informasjon til ungdom*. Hentet fra

https://www.ung.no/om/3_Ung.no_%E2%80%93_kvalitetssikret_informasjon_til_ungdom.html

Braun, V. og Clarke, V. (2014): *Thematic Analysis*

Braun, V. og Clarke, V. (2006): *Using thematic analysis in psychology*

Connell, R. W. (2005): *Masculinities*. 2. Utgave. Cambridge: Polity Press.

Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2018): *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches* (4th ed). Thousand Oaks, Calif.: SAGE.

Den nasjonale forskningsetiske komiteen (April 2016): *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet fra:

<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-iuss-og-teologi/>

Dines, G. (2010): *Pornland*. Boston: Beacon Press

Dominelli, L. (2002): *Anti-Oppressive Social Work Theory and Practice*.

Fellesorganisasjonen (FO). *Yrkesetisk Grunnlagsdokument*. Hentet fra

<https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

FNs Barnekonvensjon (1989): *FNs konvensjon om barns rettigheter*. Vedtatt av De forente

nasjoner 20. november 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991. Barne- og

Familiedepartementet. Hentet fra

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

FNs bærekraftsmål (xxxx): [https://www.regjeringen.no/no/tema/fns-](https://www.regjeringen.no/no/tema/fns-barekraftsmal/id2590133/)

[barekraftsmal/id2590133/](https://www.regjeringen.no/no/tema/fns-barekraftsmal/id2590133/)

Freire, P. (1999): *De undertryktes pedagogikk*. Oslo, Gyldendal Akademisk, 2. utgave.

Frøvik, J. K. og Torstensen, R. L. (2021): *Pornoprat. Slik tar du den viktige samtalen med barn*

og ungdom. Oslo: Spartacus forlag A/S.

Gilje, N. og Grimen, H. (1998). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger – innføring i*

samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi. Oslo: Universitetsforlaget.

Goffman, E. (1963): *Stigma – notes on the Management of Spoiled Identity*. USA: Penguin

Books.

Grønmo, S. (2016): *Samfunnsvitenskapelige metoder*. 2. utgave. Oslo: Fagbokforlaget.

Hellevik, O. (1999): *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.

Helsedirektoratet (2017). *Undervisning om seksuell helse: Skolehelsetjenesten skal tilby seg å bidra i skolens undervisning om seksuell helse* [nettdokument]. Oslo: Helsedirektoratet

(sist faglig oppdatert 11. november 2019, lest 21. juni 2021). Tilgjengelig fra

<https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-og->

[skolehelsetjenesten/skolehelsetjenesten-520-ar/samhandling-med-](https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten/skolehelsetjenesten-520-ar/samhandling-med-)

[skole/undervisning-om-seksuell-helse-skolehelsetjenesten-skal-tilby-seg-a-bidra-i-](https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten/skolehelsetjenesten-520-ar/samhandling-med-skole/undervisning-om-seksuell-helse-skolehelsetjenesten-skal-tilby-seg-a-bidra-i-)

[skolens-undervisning-om-seksuell-helse](https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten/skolehelsetjenesten-520-ar/samhandling-med-skole/undervisning-om-seksuell-helse-skolehelsetjenesten-skal-tilby-seg-a-bidra-i-skolens-undervisning-om-seksuell-helse)

Helsesista (2021): *Hele Norges Helsesista i sosiale medier*. Hentet fra

<https://helsesista.no/om-helsesista>

Henriksbø, K. og Sudmann T. T. (2011): *Kollektiv handling skaper endring*. I Fontene

Henriksen J. og Vetlesen A. J. (2006): *Nærhet og distanse – grunnlag, verdier og etiske teorier i arbeid med mennesker*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Hutchinson, G. S. (2018): *Samfunnsarbeid – mobilisering og deltakelse i sosialfaglig arbeid*.

Oslo: Gyldendal, 3. utgave.

Hutchinson, G. S. (1999): *Samfunnsarbeid i sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hutchinson, G. S. og Oltedal, S. (2003): *Modeller i sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget, 2. utgave.

Hutchinson, G. S. og Oltedal, S. (2017): *Praksisteorier i sosialt arbeid*. Oslo:

Universitetsforlaget.

Kunnskapsdepartementet (2008): Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæring, 2008 – 2010. Hentet fra

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/likestilling/kd_handlingsplan-for-likestilling_web_09.08.pdf

Ledwith, M. (2017): *Community development – A critical approach*. Bristol: Publicity Press.

Ledwith, M og Springett, J. (2010): *Participatory practice – Community-based action for transformative change*. USA: Policy Press.

Lightup (2020): *Lightup forebygger handel med mennesker*. Hentet fra <https://lightup-movement.no/om-lightup>

Lighup (2020, 16. desember): *Seksuell utnyttelse på digitale plattformer*. Hentet fra <https://lightup-movement.no/magasin>

Malterud, K (2012): *Fokusgrupper som forskningsmetode for medisin og helsefag*. Oslo: Universitetsforlaget

Malterud (2001): *Qualitative research: standards, challenges, and guidelines*. The Lancet, Volume 358, Issue 9280, s. 483 – 488. [https://doi-org.galanga.hvl.no/10.1016/S0140-6736\(01\)05627-6](https://doi-org.galanga.hvl.no/10.1016/S0140-6736(01)05627-6)

Malterud, K (2002). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning – forutsetninger, muligheter og begrensinger*. Tidsskrift Norsk Lægeforening nr. 25, 2002; 122

Manifest. <https://www.manifesttidsskrift.no/beyoncenismen/>

Medietilsynet (2020): *Barn og medier 2020*. Hentet fra

<https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2020/201015-barn-og-medier-2020-hovedrapport-med-engelsk-summary.pdf>

Mortensen, E., Egeland, C., Gressgård, R., Holst, C., Jegerstedt, K., Rosland, S., Sampson, K. (2008): *Kjønnteori*. Oslo: Gyldendal

Nettavisen, (2020): *Ny rapport kartlegger norsk ungdoms pornobruk*. Nyhetsartikkel 26.05.20.

<https://www.nettavisen.no/livsstil/ny-rapport-kartlegger-norsk-ungdoms-pornobruk--jeg-har-vaert-bekymret-lenge-og-disse-tallene-bekrefter-bekymringen/3423973384.html>

NOU 2021:3. *Barneliv foran, bak og i skjermen*.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/ccbe13e108674685a7602f9c1974a4c4/no/pdfs/nou202120210003000dddpdfs.pdf>

NOU 2019:19. *Jenterom, gutterom og mulighetsrom*.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-19/id2677658/>

NTB Bilder og video. <https://scanpix.no/spWebApp/preview/editorial/p-q2nbJbvqA>

Polit, D. F. & Beck, C. T. (2017). *Nursing research - Generating and Assessing Evidence for Nursing Practise* (10. utg.) Philadelphia: Wolters Kluwer

Redd Barna (2020): «*Et skada bilde av hvordan sex ser ut*» - *Ungdoms perspektiver på porno*. Oslo: Redd Barna.

Regjeringen (2017): *Digitalisering I offentlig sektor*. Hentet fra

[Én digital offentlig sektor - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/en/digital-offentlig-sektor)

Regjeringen (2017): *Snakk om det! Strategi for seksuell helse 2017 – 2022*. Hentet fra

https://www.regjeringen.no/contentassets/284e09615fd04338a817e1160f4b10a7/strategi_seksuell_helse.pdf

RVTS Øst (2021): *Play It Right*. Hentet fra <https://rvtsost.no/play-it-right>

Sander, K. (2020, 19. januar): Generasjon Z (“Snøfnuggenerasjonen»). *Estudie.no*. Hentet fra:

<https://estudie.no/generasjon-z/>

Sex og samfunn (2017): *Seksualitetsundervisning i skolen – En kartlegging blant elever i 10.*

klassetrinn og 1 VGS. Hentet fra <https://www.sexogsamfunn.no/wp-content/uploads/2019/05/Rapport-180817.pdf>

Steinnes, K. K. og Mainsah, H. (2019): *Søte jenter og tøffe gutter*. SIFO rapport. Hentet fra

<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/1320/SIFO-rapport%201-2019%20-%20S%C3%B8te%20jenter%20og%20t%C3%B8ffe%20gutter.pdf?sequence=1>

Stanley, N., Barter, C., Wood, M., Aghtaie, N., Larkins, C., Lanau, A., Øverlien, C. (2018):

Pornography, Sexual Coercion and Abuse and Sexting in Young People’s Intimate Relationships: A European Study. *Journal of Interpersonal Violence* 2018. Vol. 33 (19) 2919 – 2944. <https://doi.org/10.1177/0886260516633204>

Thornquist, E. (2018): *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori for helsefag*. 2. utgave. Bergen:

Fagbokforlaget

Udir (2017): Læreplanverket. Overordnet del. Hentet fra

<https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/?lang=nob>

Ungdata (2020): [https://oda.oslomet.no/oda-](https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/6415/Ungdata-NOVA-Rapport%2016-20.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

[xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/6415/Ungdata-NOVA-Rapport%2016-20.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/6415/Ungdata-NOVA-Rapport%2016-20.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

Udir (2020): *Læreplan i samfunnsfag*. Hentet fra

<https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/SAF01-04.pdf?lang=nno>

Udir (2021): Overordnet del verdier og prinsipper for grunnopplæringen.

<https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/?lang=nob>

Ung.no: [Ung.no — offentlig og kvalitetssikret informasjon for ungdom](https://www.ung.no/)

Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

Behandlingen av personopplysninger er vurdert av NSD. Vurderingen er:

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjema med vedlegg 11.2.2021. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om rasemessig/etnisk opprinnelse, helseforhold og seksuelle forhold eller orientering, samt alminnelige kategorier av personopplysninger, frem til 31.12.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra deltakerne til behandlingen av personopplysninger. Deltakerne er fylt 16 år, og kan selv samtykke til deltakelse.

Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

For særlige kategorier av personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den

registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at deltakerne får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen som deltakerne vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge deltakerne kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt

rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Lasse Raa

Tlf. personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 2: Invitasjon til deltakelse:

Vil du bidra til å få fram ungdommers stemme i forskning på ungdom?

Jeg holder på med en masteroppgave i samfunnsarbeid og skriver om ungdom og seksualitet på digitale plattformer. Da trenger jeg å snakke med dere! Jeg samarbeider med helsesykepleier og miljøarbeidere på skolen i rekrutteringsarbeidet. Gjennomføring av intervjuene vil jeg gjøre sammen med faglig veileder xxxxx xxxxx.

Vi vil snakke med dere som er i

alderen 16-19 år om hvordan dere opplever informasjon om seksualitet på digitale plattformer. Vi ønsker også å høre deres refleksjoner rundt hvordan seksualitet blir presentert gjennom porno.

Du inviteres til å være med på et gruppeintervju som vil vare i maks 90 minutter. Intervjuet gjøres etter skoletid.

Har du lyst til å være med?

Vi har taushetsplikt og det skal gis et såkalt informert samtykke. Det vil si at du får god informasjon om hva du skal være med på og hvordan opplysningene du oppgir blir ivaretatt og anonymisert videre.

Har du spørsmål? Ta kontakt!

Sølvi Folkedal, masterstudent i samfunnsarbeid
tlf. 95 29 02 81 eller mail: solvi.folkedal@outlook.com

Dersom du er interessert i å delta kan du skrive kontaktopplysninger her:

Navn: _____

Alder: _____

Tlfnr. _____

Epost: _____

Du vil bli kontaktet enten du blir valgt ut til å delta eller ikke. Navn- og kontaktopplysninger blir da makulert.

Vedlegg 3: Intervjuguide

Temaguide ved fokusgruppeintervju med ungdom i aldersgruppen 16-20 år.

Fase 1: Introduksjon av prosjektet, informasjon om informert samtykke, anonymitet, lagring av data og sikkerhet. Spørsmål om tillatelse til å ta diskusjonen opp på båndopptaker.

Presentasjon av fasilitatorer og deltakere. Åpne for spørsmål om deltakelse.

Fase 2: I denne hoveddelen vil temaene som ungdommene selv ønsker å ta opp knyttet til prosjektet være viktige, men jeg vil dekke temaene under. Jeg introduserer temaene og trekker inn de aktuelle spørsmålene ved behov. Bruken av, hvordan de unge opplever og tolker det de ser.

UNNGÅ Å VÆRE LEDENDE. HELST IKKE JA/NEI SPØRSMÅL.

Innledende generelle spørsmål for å komme i gang.

Hvilke digitale plattformer bruker dere til dagen?

Hvilke bruker dere mest?

Hvem kommuniserer dere med der? (Hva bruker dere plattformene til?)

Hvilke digitale plattformer kjenner dere til som omhandler temaet seksualitet? Hvor finner dere informasjon om seksualitet på internett?

Hvem formidler seksuelt innhold på internett?

Tema 1: Kartlegge/utforske hvordan ungdom opplever at seksualitet blir presentert gjennom porno

Det er mye pornografisk innhold lett tilgjengelig på nettet. Hva tenker dere om det? Hvilken type informasjon finner dere?

Opplever dere at det er mye fokus på sex (generelt) på digitale plattformer?

Hvordan/på hvilken måte formidles seksuelt innhold på internett?

Hvem opplever dere at porno henvender seg til?

Undersøkelser viser at 49% av ungdom i alderen 13-18 har sett porno og at andelen øker med alderen. Tenker dere at det er så mange? Eller er tenker dere at det er flere? Er det flaut å si at en ser på porno?

Ser dere pornografiske videoer? Hva handler disse om?

På hvilken måte bruker dere porno? (Eks seksuell stimuli eller lære om sex)

Hva formidles? Hva synes du er spennende/interessant? Hvorfor? Fortell!

Er det noen tema som går igjen i porno? Hva er det mest av?

Formidles det info på nettet om når man IKKE bør ha sex?

Føles det greit å stille spørsmål på chat om seksualitet? Hvor får dere svar på det dere lurere på om seksualitet?

Hvis andre ikke tør å stille spørsmål på chat om seksualitet, hvorfor tror du at de ikke tør?

Føles det pinlig selv om det er anonymt?

Hva er det som er positivt med formidling av seksualitet på de digitale plattformene?

Hvilke steder foretrekker dere å hente info? Hvorfor..?

Har dere opplevd å få reklame for porno på nettet? Hvilken reklame? Hva tenker dere om det?

Finner dere info om seksualitet andre steder enn på digitale plattformer? Fortell..

Tema 2: Kartlegge/utforske hvordan ungdom ser på seg selv i denne konteksten

Blir en preget av å se porno? Påvirker det hvem en er, hvordan en er? Hva tror dere som er i ungdomsmiljøet?

Finner dere svar på ting dere lurer på i forhold til egne erfaringer, eller eventuelt mangel på erfaring?

Iselin Guttormsen er sexolog og influenser. Hun forteller i intervju at porno ødela for hennes egne nytelse fordi hun ble så opptatt av å posere. Hun sier at hun er lei seg for at hennes første seksuelle opplevelser i ung voksen alder og fram til hun ble voksen har vært preget av hva hun har sett på porno. Tenker dere at porno kan virke sånn, at en sammenligner seg med de damene/mennene en ser i porno? Må en gjøre/være med på de samme tingene?

På hvilken måte kan porno påvirke selvbildet?

Dersom det er ting du reagerer på, snakker du med noen om det?

Hva gjør du for å skjerme deg for uønsket innhold?

Tema 3: Hvordan ser ungdom på relasjoner til andre i denne konteksten

Opplever dere at seksualisert materiale på digitale plattformer virker inn på hverdagen deres? På hvilken måte? (F.eks i språket, deling av nakenbilder, i vennerelasjoner, i kjærestereelasjoner)

Er følelser og seksualitet knyttet sammen i porno? Hvorfor/hvorfor ikke? Mener du at følelser og seksualitet hører sammen? Blir seksualitet og kjærlighet presentert som noe som naturlig hører sammen?

Bidrar pornografi til visse forventninger knyttet til sex? Fortell..

Andre som har deltatt i gruppeintervjuer som dette har svart at det er lett å komme over porno som inneholder krenkelser og vold, tenker dere at det er slik?

Er røffe former for sex blitt normalisert i ungdomskulturen? Fortell..

Virker det som om porno er laget for begge/alle kjønn?

Tror dere gutter og jenter har like godt utbytte av måten seksualitet blir vist fram på nett? Hvorfor/hvorfor ikke?

Når mener dere det er riktig å ha sex? Er gjensidighet og samtykke viktig for dere? Fortell!

Hvordan tror dere jenter vil at sex skal være?

Hvordan er det å stadig få kommentarer om kropp og utseende tror dere? Er det forskjell på gutter og jenter?

Tema 4: Holdninger, påvirkning og oppsummeringsdel

Hermine Svortevik Oen, 13 år skrev i BT for en uke siden om hvordan jenter på hennes alder får slengt etter seg nedsettende kommentarer som for eksempel «hore», «fritte», «objekt», «pulbar». Hva tenker dere? Hvorfor sier gutter sånt? Husker dere at det var sånn? Skjer dette på barneskolen, ungdomsskolen og/eller videregående?

Har dere tenkt over *hvorfor* det er så mye tilgjengelig pornografi på nettet? Er pornografi blitt normalitet?

Har dere tenkt over at porno er skuespill? Og at de som blir utsatt for ulike ting i porno kanskje ikke liker alt de blir utsatt for?

Tenker dere at unge må bli bedre på å forstå og håndtere det dere ser i porno? Hvordan kan det gjøres?

Er porno tema i skoleundervisningen? På hvilken måte? Skapes det refleksjoner? Dersom det ikke er tema, skulle dere ønske at det var det?

Hvordan kan skolen bli bedre på seksualundervisningen? Hvilken beskjed vil dere gi til skoleledelsen?

Hvordan kan foreldre snakke med ungdommen sin om porno?

Noen mener at unge må inkluderes i holdningsskapende arbeid for å forebygge online seksuell utnyttelse. Hva tenker dere om at ungdom kan inkluderes på denne måten? Hvordan kan det gå for seg?

Har dere sett ting dere synes er «for drøyt»? Hvorfor synes dere det? Fortell!

Er det seksuelt innhold som blir vist, som dere skulle ønske ikke ble vist på internett? Hvorfor mener dere dette? Hvorfor vises det tror dere?

Hvordan ville du reagere om en venn av deg sa at hun/han ville medvirke i en pornofilm?

Er det noe du kunne ønske deg det viste mer/info om, på nettet? Hvorfor? Hvordan kan dere påvirke?

Er det ting dere har sett på nettet som føles vanskelig å prate om? Hvorfor? Hva ville gjort det mindre vanskelig?

Tenker dere at det gis god nok informasjon om seksualitet for andre kjønn og legninger enn heteroseksuelle? Har dere eksempler?

Hvis det er noen av disse tingene dere vil endre på eller påvirke, hvordan kan dere gå fram?

Hva savner dere av informasjon om seksualitet og seksuell helse på nett?

Hva kan bli bedre? Eks. mer oversikt, mer regler, mer grenser, mer variert info.

Har dere ideer til hva som kan gjøres annerledes?

En digital plattform er en forretningsmodell. Er det vanlig å betale for å se porno?

Hvordan kan porno være stressfaktor i unges liv tror dere?

Ville du latt dine barn se porno?

Magisk spørsmål:

Du våkner opp og det har skjedd en endring som du ønsket skulle skje. Hva har skjedd?
(Knytte til tema vi har vært gjennom..)

Hvis det var gutter her nå. Hva ville dere spurt de om?

Er det noe dere vil legge til?

Av alt som har blitt sagt i dag, hva mener dere er det viktigste?

Hva er vanlig? Kjenner dere noen som..? Har dere egne erfaringer? Ta inn eksempler.

Vedlegg 4: Informasjonsark til deltakere etter intervjuet

Hei!

Takk for at du deltok i gruppeintervju som jeg skal bruke som analysegrunnlag i min masteroppgave.

Seksualitet og porno kan være et utfordrende tema å snakke om og kan sette i gang tanker og følelser i etterkant. Dersom du får behov for å snakke med noen så kan du ta kontakt med skolens helsesykepleier. Jeg har avtalt med henne at dere kan ta kontakt dersom dere ønsker det. Hun har taushetsplikt og er vant til å snakke med ungdom om seksualitet. Du kan selvsagt også ringe meg dersom du ønsker det.

Helsestasjon for ungdom (HFU) xxxxx holder til i lokaler xxxxx xxxxx. HFU er åpen xxxxx. Her kan ungdom 13 – 23 år snakke med helsesykepleier og lege. Tilbudet er gratis. Ellers så har nettsiden Ung.no mye bra informasjon om ungdom og seksualitet og de har informasjon om bruk av porno. De har også chat så en kan stille spørsmål anonymt. www.ung.no

Porno berører også noen etiske tema som vi har vært innom i intervjuene. Jeg velger derfor også å dele et par linker til organisasjoner som jobber med dette. Light-Up Norge er en internasjonal ungdomsorganisasjon som jobber med forebygging av menneskehandel. Deres visjon er «En verden uten menneskehandel og seksuell utnyttelse: www.lightupnorge.no . Barneombudet har blant annet gitt ut rapporten «Alle kjenner noen som har opplevd det» som handler om ungdom og seksuelle krenkelser:

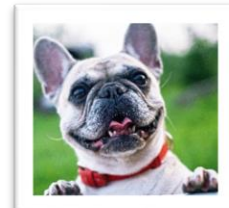
<https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrappporter/Alle-kjenner-noen-som-har-opplevd-det.pdf> .

Husk at det er naturlig å være nysgjerrig,

vi er alle forskjellig

og det er ulikt hva vi liker..,

men sett grenser for deg selv
for andre.

og sjekk alltid ut hva som er ok

Lykke til videre med ungdomstiden, utforsking av egen seksualitet, finne egne grenser og finne gleder i kjærlighetslivet!

Vedlagt en liten oppmerksomhet som takk for hjelpen! 😊

Vennlig hilsen

Sølvi Folkedal, tlf.: 95 29 02 81

Mastergradsstudent i samfunnsarbeid, Høgskulen på Vestlandet

Figur- og tabelloversikt

Figur 1: Eksempel på datautdrag

Datautdrag	Kodet for
«Etterpå sa jeg, unnskyld, hva i helvete var dette? Det var ikke noe gøy for meg og så fortalte jeg det til han. Han tok det ikke til seg da.»	Å si i fra Sette grenser

Tabell 1: Oversikt over tema

Forskningsspørsmål:	Tema:
1) Hvilke erfaringer og holdninger uttrykker unge jenter om hvordan seksualitet formidles gjennom porno?	1. Tilgjengelighet og eksponering
	2. Porno favoriserer gutter
	3. Kort vei fra anerkjennelse til objekt
2) Hvordan mener unge jenter at skolen formidler tema seksualitet og porno?	4. Mangelfull seksualundervisning i skolen
	5. Ønske om bedre betingelser for seksuallivet